

HOTĂRÂREA TRIBUNALULUI (Camera a treia extinsă)

8 iulie 2008*

În cauza T-99/04,

AC-Treuhand AG, cu sediul în Zürich (Elveția), reprezentată de M. Karl, C. Steinle și J. Drolshammer, avocați,

reclamantă,

împotriva

Comisiei Comunităților Europene, reprezentată de domnul A. Bouquet, în calitate de agent, asistat de A. Böhlke, avocat,

pârâtă,

având ca obiect o cerere de anulare a Deciziei 2005/349/CE a Comisiei din 10 decembrie 2003 privind o procedură de aplicare a articolului 81 [CE] și a articolului 53 din Acordul privind SEE (Cauza COMP/E-2/37.857 — Peroxizi organici) (JO 2005, L 110, p. 44),

* Limba de procedură: germana.

TRIBUNALUL DE PRIMĂ INSTANȚĂ
AL COMUNITĂȚILOR EUROPENE (Camera a treia extinsă),

compus din domnii M. Jaeger, președinte, J. Azizi și O. Czúcz, judecători,
grefier: doamna K. Andová, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 12 septembrie 2007,

pronunță prezenta

Hotărâre

Istoricul cauzei

- 1 Decizia 2005/349/CE a Comisiei din 10 decembrie 2003 privind o procedură de aplicare a articolului 81 [CE] și a articolului 53 din Acordul privind SEE (Cauza COMP/E-2/37.857 — Peroxizi organici) (JO 2005, L 110, p. 44) (denumită în continuare „decizia atacată”) se referă la o înțelegere încheiată și pusă în aplicare pe piața europeană a peroxidizilor organici, produse chimice utilizate în industria materialelor plastice și a cauciucului, în special de grupul AKZO (denumit în continuare „AKZO”), precum și de Atofina SA, succesoare a Atochem (denumită în continuare „Atochem/Atofina”), și de Peroxid Chemie GmbH & Co. KG, o societate controlată de Laporte plc, devenită Degussa UK Holdings Ltd (denumită în continuare „PC/Degussa”).

- 2 Rezultă din decizia atacată că înțelegerea a început în 1971 prin încheierea unui acord scris (denumit în continuare „Acordul din 1971”), modificat în 1975 (denumit în continuare „Acordul din 1975”), între cei trei producători de peroxizi organici, AKZO, Luperox GmbH, devenită ulterior Atochem/Atofina și PC/Degussa (denumită în continuare „înțelegerea”). Aceasta avea ca scop în special să mențină cotele de piață ale acestor producători și să coordoneze creșterile de preț ale acestora. Pentru a asigura buna funcționare a înțelegerii, aveau loc reuniuni în mod regulat. În cadrul înțelegerii, Fides Trust AG (denumită în continuare „Fides”) și, ulterior, începând din 1993, reclamanta, AC-Treuhand AG, aveau sarcina, în temeiul unor contracte de servicii încheiate cu AKZO, cu Atochem/Atofina și cu PC/Degussa, în special să păstreze la sediul lor anumite documente secrete referitoare la înțelegere, precum Acordul din 1971, să adune și să prelucreze anumite date privind activitatea comercială a celor trei producători de peroxizi organici și să le comunice cifrele astfel prelucrate, precum și să îndeplinească sarcini logistice și de secretariat legate de organizarea de reuniuni în special la Zürich (Elveția) între producătorii menționați, precum rezervarea spațiilor și rambursarea cheltuielilor de călătorie ale reprezentanților acestora. Cu toate acestea, anumite elemente de fapt privind activitatea reclamantei legată de înțelegere sunt contestate între părți.
- 3 Comisia inițiasse investigarea înțelegerii în urma unei întâlniri care a avut loc la 7 aprilie 2000 cu reprezentanții AKZO, aceștia informând-o cu privire la o încălcare a normelor comunitare în materie de concurență cu scopul de a beneficia de imunitate în temeiul Comunicării Comisiei privind neaplicarea de amenzi sau reducerea cuantumului acestora în cauzele având ca obiect înțelegeri (JO 1996, C 207, p. 4, denumită în continuare „comunicarea privind cooperarea”). Ulterior, Atochem/Atofina și PC/Degussa au decis de asemenea să colaboreze cu Comisia, aducându-i informații suplimentare [considerentele (56)-(63) ale deciziei atacate].
- 4 La 3 februarie 2003, Comisia a adresat reclamantei o solicitare de informații. În această solicitare, Comisia a precizat, în esență, că era în cursul investigării unei presupuse încălcări a articolului 81 CE și a articolului 53 din Acordul privind Spațiul Economic

European (SEE) săvârșite de către producătorii europeni de peroxizi organici. În plus, aceasta a solicitat reclamantei să îi furnizeze o organigramă a întreprinderii sale, să descrie activitatea și evoluția acesteia, inclusiv preluarea activității Fides, activitatea sa în calitate de „secretariat” al producătorilor de peroxizi organici și cifrele sale de afaceri pentru anii 1991-2001. Reclamanta a răspuns la această solicitare de informații prin scrisoarea din 5 martie 2003 [considerentul (73) al deciziei atacate].

- 5 La 20 martie 2003, a avut loc o reuniune între reprezentanții reclamantei și funcționarii Comisiei care se ocupau de dosar, la finalul căreia aceștia din urmă au indicat că reclamanta ar fi de asemenea vizată de investigația inițiată de Comisie, fără a preciza însă ce i s-ar imputa.

- 6 La 27 martie 2003, Comisia a inițiat procedura oficială de investigare și a adoptat o comunicare privind obiecțiunile, pe care a comunicat-o ulterior în special reclamantei. La 16 iunie 2003, reclamanta a trimis observațiile sale privind aceste obiecțiuni și a participat la audierea care a avut loc la 26 iunie 2003. În sfârșit, la 10 decembrie 2003, Comisia a adoptat decizia atacată, pe care a notificat-o reclamantei la 9 ianuarie 2004 și prin care i-a aplicat o amendă în cuantum de 1 000 de euro [considerentul (454) și articolul 2 litera (e) din decizia atacată].

- 7 Adoptarea și notificarea deciziei atacate au fost însoțite de un comunicat de presă în care Comisia a menționat în special că, începând de la sfârșitul anului 1993, reclamanta avusese, în calitate de societate de consultanță, un rol esențial în cadrul înțelegerii, prin

organizarea de reuniuni și prin ascunderea probelor privind încălcarea. În consecință, Comisia a concluzionat că și reclamanta încălcase normele de concurență și a precizat:

„Sancțiunea adoptată [împotriva reclamantei] are un quantum limitat ca urmare a noutății politicii urmate în materie. Cu toate acestea, mesajul este clar: cei care organizează sau facilitează înțelegerile, așadar nu doar membrii acestora, trebuie de acum înainte să se teamă că vor fi descoperiți și că li se vor aplica sancțiuni foarte severe.”

Procedura și concluziile părților

- 8 Printr-o cerere depusă la grefa Tribunalului la 16 martie 2004, reclamanta a introdus prezenta acțiune.

- 9 Printr-o scrisoare depusă la grefa Tribunalului la 30 noiembrie 2005, reclamanta a solicitat ca, în ceea ce privește publicarea hotărârii Tribunalului prin care s-a finalizat judecata, să fie acordat un tratament confidențial întregului acord încheiat între aceasta și Fides, care figurează în anexa la cerere, precum și numelui Fides și al vechiului colaborator al acestuia, M. S.

- 10 Printr-o scrisoare depusă la grefa Tribunalului la 1 februarie 2006, reclamanta a indicat, în principal, că își menține solicitarea privind tratamentul confidențial și, în subsidiar, a solicitat să fie acordat un tratament confidențial pasajelor făcute ilizibile din textul acordului menționat la punctul 9 de mai sus, cu privire la care aceasta a furnizat o versiune neconfidențială, la solicitarea Tribunalului.

- 11 În temeiul articolului 14 din Regulamentul de procedură al Tribunalului și la propunerea Camerei a treia, Tribunalul a decis, după ascultarea părților potrivit articolului 51 din regulamentul amintit, să trimită cauza în fața unui complet de judecată extins.

- 12 Pe baza raportului judecătorului raportor, Tribunalul (Camera a treia extinsă) a decis deschiderea procedurii orale.

- 13 Pledoariile părților și răspunsurile acestora la întrebările orale adresate de Tribunal au fost ascultate în ședința din 12 septembrie 2007.

- 14 Procedura orală a fost declarată terminată la 12 septembrie 2007. Conform articolului 32 din Regulamentul de procedură, ca urmare a unui caz de împiedicare a unui judecător de a participa la deliberări, judecătorul cel mai nou în funcție, în sensul articolului 6 din Regulamentul de procedură, s-a abținut să participe la deliberări, iar deliberările Tribunalului au fost continuate de către cei trei judecători care au semnat prezenta hotărâre.

- 15 În cursul ședinței, reclamanta și-a retras solicitarea privind tratamentul confidențial în măsura în care aceasta se referă la utilizarea numelui Fides, aspect care a fost menționat în procesul-verbal de ședință.

16 Reclamanta solicită Tribunalului:

- anularea deciziei atacate în ceea ce o privește;

- obligarea Comisiei la plata cheltuielilor de judecată.

17 Comisia solicită Tribunalului:

- respingerea acțiunii;

- obligarea reclamantei la plata cheltuielilor de judecată.

În drept

A — *Observații introductive*

- 18 Tribunalul consideră că este necesar să răspundă mai întâi la solicitarea reclamantei privind tratamentul confidențial, în măsura în care aceasta nu a fost retrasă la ședință (a se vedea punctele 9, 10 și 15 de mai sus).

- 19 În ceea ce privește numele vechiului colaborator al reclamantei, Tribunalul a ținut cont de această solicitare conform practicii sale de publicare privind identitatea persoanelor fizice în alte cauze (a se vedea în acest sens Hotărârea Tribunalului din 16 noiembrie 2006, *Peróxidos Orgánicos/Comisia*, T-120/04, Rec., p. II-4441, punctele 31 și 33). În schimb, Tribunalul apreciază că existența ca atare a acordului între Fides și reclamantă și-a pierdut în orice caz caracterul său eventual confidențial, având în vedere identificarea acestui acord în extrasul Registrului Comerțului din cantonul Zürich, care este accesibil publicului, cu privire la sediul reclamantei, astfel cum a fost anexat la cerere, precum și în considerentele (20) și (91) ale versiunii deciziei atacate, publicate provizoriu pe site-ul Internet al Directoratului general „Concurență” al Comisiei (a se vedea în acest sens Ordonanța președintelui Camerei a treia extinse a Tribunalului din 4 martie 2005, *BUPA și alții/Comisia*, T-289/03, Rec., p. II-741, punctele 34 și 35), publicare la care reclamanta nu s-a opus conform procedurii prevăzute la articolul 9 din Decizia 2001/462/CE, CECO a Comisiei din 23 mai 2001 privind mandatul consilierilor-auditori în anumite proceduri în domeniul concurenței (JO L 162, p. 21, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 108).
- 20 În consecință, trebuie respinsă solicitarea privind tratamentul confidențial, în măsura în care privește existența acordului între Fides și reclamantă.
- 21 Tribunalul arată în continuare că, în susținerea acțiunii sale, reclamanta invocă cinci motive, și anume, în primul rând, încălcarea dreptului la apărare și a dreptului la un proces echitabil, în al doilea rând, încălcarea principiului legalității incriminării și a pedepsei (*nullum crimen, nulla poena sine lege*), în al treilea rând, încălcarea principiului protecției încrederii legitime, în al patrulea rând, în subsidiar, încălcarea principiilor securității juridice și preciziei legii penale (*nulla poena sine lege certa*) și, în al cincilea rând, încălcarea principiilor securității juridice și preciziei legii penale (*nulla poena sine lege certa*) în ceea ce privește articolul 3 al doilea paragraf din decizia atacată.

B — *Cu privire la primul motiv, întemeiat pe încălcarea dreptului la apărare și a dreptului la un proces echitabil*

1. *Argumentele părților*

a) *Argumentele reclamantei*

22 Reclamanta apreciază că a fost informată tardiv de către Comisie, și anume după trei ani de la începerea investigației, cu privire la procedura inițiată împotriva sa și cu privire la obiecțiunile formulate împotriva sa. Reclamanta nu ar fi luat cunoștință de acestea decât la momentul deschiderii procedurii oficiale de investigare și al adoptării Comunicării privind obiecțiunile din 27 martie 2003. Anterior, reclamanta nu ar fi primit decât solicitarea de informații din 3 februarie 2003, la care a răspuns în mod corespunzător prin scrisoarea din 5 martie 2003. Reclamanta nu ar fi luat la cunoștință decât la 20 martie 2003, în cursul reuniunii cu Comisia, că era de asemenea vizată de anchetă, fără să obțină, cu toate acestea, informații precise privind întinderea acuzațiilor reținute împotriva sa.

23 În opinia reclamantei, conform articolului 6 alineatul (3) litera (a) din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, semnată la Roma la 4 noiembrie 1950 (CEDO), orice acuzat are dreptul să fie informat, în termenul cel mai scurt, într-o limbă pe care o înțelege și în mod amănunțit, asupra naturii și cauzei acuzației aduse împotriva sa. Acest drept este un corolar al dreptului fundamental la un proces echitabil prevăzut la articolul 6 alineatul (1) din CEDO, face parte integrantă din dreptul la apărare, astfel cum a fost recunoscut în jurisprudență drept principiu general al dreptului comunitar aplicabil procedurilor administrative de sancționare prevăzute de Regulamentul nr. 17 al Consiliului din 6 februarie 1962, Primul regulament de punere în aplicare a articolelor [81 CE] și [82 CE] (JO 1962, 13, p. 204, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 3) (Hotărârea Curții din 15 iulie 1970, ACF Chemiefarma/Comisia, 41/69, Rec., p. 661, punctele 172-176, Hotărârea Curții din 28 martie 2000, Krombach, C-7/98, Rec., p. I-1935, punctele 25 și 26, Hotărârea Curții din 6 martie 2001, Connolly/Comisia, C-274/99 P, Rec., p. I-1611, punctele 37 și 38, și Hotărârea Curții din 7 ianuarie 2004, Aalborg Portland și alții/Comisia, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P și C-219/00 P, Rec., p. I-123, punctele 63 și 64; a se vedea și Hotărârea Tribunalului din 20 martie 2002, Brugg Rohrsysteme/Comisia, T-15/99, Rec., p. II-1613, punctele 109 și 122, și Hotărârea Tribunalului LR AF 1998/Comisia,

T-23/99, Rec., p. II-1705, punctul 220), și este confirmat de articolul 6 alineatul (2) UE și de articolul 48 alineatul (2) din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, proclamată la 7 decembrie 2000 la Nisa (JO 2000, C 364, p. 1).

24 Astfel, amenzile care pot fi aplicate întreprinderilor în temeiul articolului 15 alineatul (2) din Regulamentul nr. 17 sunt în realitate, în pofida alineatului (4) al acestui articol, sancțiuni „cu caracter penal”, ca urmare a scopului lor atât preventiv, cât și de sancționare (Concluziile prezentate de judecătorul Vesterdorf, îndeplinind funcția de avocat general, în cauza T-1/89, în care a fost pronunțată Hotărârea Tribunalului din 24 octombrie 1991, Rhône-Poulenc/Comisia, Rec., p. II-867, II-885; a se vedea și Concluziile avocatului general Roemer în cauza în care a fost pronunțată Hotărârea Curții din 13 februarie 1969, Wilhelm, 14/68, Rec., p. 1, 17 și 24, Concluziile avocatului general Mayras în cauzele 40/73-48/73, 50/73, 54/73-56/73, 111/73, 113/73 și 114/73, în care a fost pronunțată Hotărârea Curții din 16 decembrie 1975, Suiker Unie și alții/Comisia, Rec., p. 1663, 2062 și 2141, Concluziile avocatului general Léger în cauza C-185/95 P, în care a fost pronunțată Hotărârea Curții din 17 decembrie 1998, Baustahlgewebe/Comisia, Rec., p. I-8417, I-8422, punctul 31, și Concluziile avocatului general Ruiz-Jarabo Colomer în cauza C-204/00 P, în care a fost pronunțată Hotărârea Curții Aalborg Portland și alții/Comisia, punctul 23 de mai sus, Rec., p. I-133, punctul 26, în cauza C-205/00 P, Rec., p. I-171, punctul 32, în cauza C-213/00 P, Rec., p. I-230, punctul 26, în cauza C-217/00 P, Rec., p. I-267, punctul 29, și în cauza C-219/00 P, Rec., p. I-342, punctul 25). Această concluzie este impusă și de jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului (denumită în continuare „Curtea Europeană a Drepturilor Omului”) [Hotărârea Engel și alții împotriva Țărilor de Jos din 8 iunie 1976, seria A, nr. 22 (1977), § 82, Hotărârea Öztürk împotriva Germaniei din 21 februarie 1984, seria A, nr. 73, § 53, și Hotărârea Lutz împotriva Germaniei din 25 august 1987, seria A nr. 123, § 54].

25 În această privință, reclamanta contestă afirmația Comisiei potrivit căreia în etapa de desfășurare a procedurii administrative nu ar fi formulată nicio imputare împotriva întreprinderilor. Dimpotrivă, în cursul acestei etape, Comisia adoptă măsuri care

implică imputarea de a fi săvârșit o încălcare și care produc consecințe importante asupra situației întreprinderilor suspectate (Hotărârea Curții din 15 octombrie 2002, Limburgse Vinyl Maatschappij și alții/Comisia, C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P-C-252/99 P și C-254/99 P, Rec., p. I-8375, punctul 182). Astfel, împrejurarea că, în cadrul procedurii prevăzute prin Regulamentul nr. 17, persoanelor interesate nu li se impută nimic în mod oficial decât la momentul comunicării privind obiecțiunile (Hotărârea Tribunalului din 16 decembrie 2003, Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied și Technische Unie/Comisia, T-5/00 și T-6/00, Rec., p. II-5761, punctul 79) nu ar fi hotărâtoare și nu ar exclude faptul ca în cursul etapei de investigare reclamanta să fi devenit deja „persoană acuzată” în sensul articolului 6 alineatul (3) din CEDO, astfel cum a fost interpretat de Curtea Europeană a Drepturilor Omului. În ceea ce privește această jurisprudență, nu este necesară existența unui act oficial de incriminare, ci este suficientă deschiderea unei proceduri de investigare de natură penală (Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Hotărârea Delcourt împotriva Belgiei din 17 ianuarie 1970, seria A, nr. 11, p. 13, § 25, Hotărârea Ringeisen împotriva Austriei din 17 iulie 1971, seria A, nr. 13, p. 45, § 110, Hotărârea Deweer împotriva Belgiei din 27 februarie 1980, seria A, nr. 35, p. 22, § 42, Hotărârea Viezzer împotriva Italiei din 19 februarie 1991, seria A, nr. 196-B, p. 21, § 17, Hotărârea Adolf împotriva Austriei din 26 martie 1982, seria A, nr. 49, p. 15, § 30, și Hotărârea Imbrioscia împotriva Elveției din 24 noiembrie 1993, seria A, nr. 275, p. 13, § 36).

- ²⁶ Reclamanta susține că din scopul articolului 6 alineatul (3) litera (a) din CEDO rezultă că, în cadrul unei urmăririi penale, acuzatul trebuie să fie informat imediat cu privire la deschiderea și la obiectul anchetei care se referă la acesta, pentru a se evita lăsarea acestuia în incertitudine mai mult timp decât este necesar. În schimb, o informare efectuată doar în etapa inculpării oficiale, care nu intervine deseori decât la finalul unor anchete lungi, nu ar fi suficientă și ar risca să compromită în mod serios caracterul echitabil al continuării procedurii și să lipsească de efectul său util dreptul garantat prin articolul 6 alineatul (3) litera (c) din CEDO. Or, atunci când, precum în speță, Comisia desfășoară investigația în secret timp de aproape trei ani înainte de a adopta comunicarea privind obiecțiunile, aceasta beneficiază de un avans inechitabil în materie de probă, incompatibil cu articolul 6 din CEDO. Aceasta ar avea legătură cu faptul că, ținând cont de timpul care a trecut, ar fi dificil sau chiar imposibil pentru întreprinderile vizate să reconstituie faptele și să prezinte probe în sens contrar.

- 27 Pe de altă parte, obligația informării imediate a întreprinderilor vizate decurge din importanța sau chiar din caracterul decisiv pe care îl are procedura de investigare pentru viitoarea decizie a Comisiei (Hotărârea Curții din 21 septembrie 1989, Hoechst/Comisia, 46/87 și 227/88, Rec., p. I-2859, punctul 15, și Hotărârea Aalborg Portland și alții/Comisia, punctul 23 de mai sus, punctul 63). După o lungă investigare, realizată cu sprijinul persoanelor care au solicitat imunitatea sau clemența, care precedă adoptarea comunicării privind obiecțiunile, Comisia are tendința să considere faptele ca fiind deja stabilite și prin urmare este puțin dispusă să revină asupra concluziilor la care a ajuns. Riscul de a aprecia dinainte viitoarea decizie ar fi cu atât mai ridicat, cu cât Comisia îndeplinește atât funcțiile de persoană care desfășoară ancheta, cât și de acuzator și de judecător. Or, în împrejurările cauzei, Comisia nu a mai fost un judecător imparțial, iar reclamanta nu mai a mai avut ocazia adecvată și suficientă (a se vedea Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Hotărârea Delta împotriva Franței din 19 decembrie 1990, seria A, nr. 191-A, p. 16, § 36) de a respinge afirmațiile false ale principalului martor în acuzare, AKZO. În consecință, la momentul trimiterii comunicării privind obiecțiunile, întreprinderea vizată se află într-o situație în care șansele sale de a reuși să convingă Comisia cu privire la caracterul greșit al prezentării faptelor în comunicarea menționată ar fi net reduse, fapt care aduce atingere în mod grav eficacității apărării sale.
- 28 Reclamanta amintește că, în cauză, Comisia și-a întemeiat obiecțiunile aproape exclusiv pe mărturia persoanei care a solicitat imunitatea, AKZO, cu care aceasta a întreținut contacte strânse din anul 2000. În aceste condiții, reclamanta apreciază că AKZO a beneficiat în ochii Comisiei de credibilitate sporită față de orice altă întreprindere, precum reclamanta, care nu se angajase să coopereze în temeiul Secțiunii B litera (d) din Comunicarea privind cooperarea și pe care funcționarii care s-au ocupat de dosar nu o cunoșteau personal. În consecință, Comisia ar fi acordat mai multă credibilitate afirmațiilor greșite ale AKZO privind rolul reclamantei decât informațiilor oferite de reclamantă, fără ca aceasta din urmă să fi avut posibilitatea să se apere în mod eficace împotriva afirmațiilor AKZO și să le rectifice.
- 29 În cauză, Comisia ar fi trebuit să o informeze pe reclamantă cu privire la natura și la cauza bănuielilor care se refereau la aceasta, atunci când, la 27 iunie 2000, AKZO i-a transmis o descriere a pretinsului rol al reclamantei în cadrul înțelegerii, având în vedere că, începând din acel moment exista riscul cu privire la aprecierea anticipată a viitoarei decizii a Comisiei, ca urmare a afirmațiilor greșite ale AKZO, și, cel mai târziu,

atunci când, la 18 iunie 2001, AKZO a prezentat Comisiei mărturia sa finală. Astfel, în ceea ce o privește pe reclamantă, decizia atacată este întemeiată aproape exclusiv pe această mărturie. În consecință, lipsa informării reclamantei încă de la momentul deschiderii investigației desfășurate împotriva acesteia ar determina o încălcare de către Comisie a dreptului său la un proces echitabil și a dreptului său la apărare, în sensul articolului 6 alineatul (1) și alineatul (3) litera (a) din CEDO.

30 În opinia reclamantei, această neregulă trebuie să conducă la anularea deciziei atacate (Concluziile avocatului general Mischo în cauza C-250/99 P, în care a fost pronunțată Hotărârea Limburgse Vinyl Maatschappij și alții/Comisia, punctul 25 de mai sus, Rec., p. I-8503, punctul 80). În vederea garantării efectului util al articolului 6 alineatul (3) litera (a) din CEDO, care ar fi o garanție procedurală elementară într-un stat de drept, nu i s-ar putea solicita întreprinderii vizate să demonstreze că decizia Comisiei ar fi avut un conținut diferit dacă aceasta ar fi fost informată în timp util. Informarea inculpatului în timp util și în mod detaliat constituie condiția *sine qua non* a unui proces echitabil și este de ordine publică. În consecință, ar trebui anulată orice decizie prin care se aplică o amendă, adoptată cu încălcarea acestei garanții procedurale.

31 În subsidiar, reclamanta susține că, dacă, în speță, Comisia ar fi respectat dreptul garantat prin articolul 6 alineatul (3) litera (a) din CEDO și ar fi informat-o de îndată cu privire la natura și la obiectul investigației desfășurate împotriva sa, reclamanta ar fi putut reconstitui faptele relevante mai ușor și în mod complet față de cât o putuse face în 2003. În special, aceasta ar fi putut atrage atenția Comisiei cu privire la caracterul greșit al mărturiei AKZO privind rolul său în cadrul înțelegerii. Această contestație ar fi determinat Comisia să solicite precizări AKZO și, dacă era cazul, să efectueze o investigație în temeiul articolului 14 din Regulamentul nr. 17.

32 În schimb, în lipsa unei informări imediate, reclamanta a fost lipsită de posibilitatea de a exercita o influență decisivă asupra conducerii investigației și asupra procesului intern de decizie al Comisiei. În caz contrar, Comisia ar fi concluzionat că în realitate reclamanta nu săvârșise nicio încălcare, ci că era doar un complice nesancționabil al producătorilor de peroxizi organici implicați în înțelegere. În consecință, Comisia a lipsit reclamanta de posibilitatea de a se apăra, în acest stadiu determinant al procedurii, în mod rapid și eficient împotriva afirmațiilor AKZO.

33 Prin urmare, decizia atacată ar trebui anulată pentru încălcarea dreptului la apărare și a articolului 6 alineatul (3) litera (a) din CEDO.

34 În această privință, reclamanta a recunoscut totuși la ședință, drept răspuns la o întrebare specifică a Tribunalului, că, în opinia sa, chiar dacă ar fi fost informată în etapa solicitării de informații din 3 februarie 2003 și, ca urmare a acestui fapt, ar fi avut posibilitatea de a se apăra în mod mai eficace, aceasta nu ar fi putut determina modificarea în decizia atacată a concluziilor Comisiei care o privesc, aspect care a fost menționat în procesul verbal de ședință.

b) Argumentele Comisiei

35 Comisia contestă faptul că este obligată să o informeze pe reclamantă anterior trimiterii comunicării privind obiecțiunile cu privire la natura și la motivele investigației desfășurate în privința sa.

36 Pe de o parte, astfel cum se confirmă în mod expres la articolul 15 alineatul (4) din Regulamentul nr. 17, nici procedura administrativă, nici posibilitatea aplicării de amenzi în temeiul acestui regulament nu ar avea un caracter penal. Pe de altă parte, această procedură este împărțită în două etape, și anume o etapă de investigare prealabilă și o etapă contradictorie, cuprinsă între comunicarea privind obiecțiunile și adoptarea deciziei finale. Dacă etapa contradictorie permite Comisiei să se pronunțe definitiv asupra încălcării imputate (Hotărârea Limburgse Vinyl Maatschappij și alții/Comisia, punctul 25 de mai sus, punctele 182-184), în timpul etapei de investigare nu este formulată încă nicio imputare împotriva întreprinderilor vizate. Această etapă are în vedere identificarea elementelor de fapt care permit Comisiei să stabilească dacă este necesar sau nu să investigheze o întreprindere. În acest scop, Comisia poate solicita informații, iar întreprinderile sunt supuse unei obligații de colaborare activă de a furniza toate informațiile privind obiectul investigării (Hotărârea Curții din 18 octombrie 1989, Orkem/Comisia, 374/87, Rec., p. I-3283, punctul 27).

37 Astfel, la momentul adoptării unor astfel de măsuri de investigare, Comisia nu este încă în măsură să formuleze imputări împotriva întreprinderilor, întrucât aceasta este încă în curs de a căuta elementele care pot conduce la adoptarea unei comunicări privind obiecțiunile. În consecință, simplul fapt că o întreprindere este destinatară unor măsuri de investigare ale Comisiei nu ar putea fi asimilat unei incriminări a acestei întreprinderi (Concluziile avocatului general Mischo prezentate în cauza C-250/99 P, în care s-a pronunțat hotărârea Limburgse Vinyl Maatschappij și alții/Comisia, punctul 25 de mai sus, punctele 41-46). În consecință, nu poate fi admis argumentul reclamantei potrivit căruia aceasta ar fi trebuit să fie informată deja în etapa investigării pentru a-și putea realiza apărarea.

38 Comisia recunoaște că dreptul la apărare face parte integrantă, în calitate de drept fundamental, din principiile generale de drept a căror respectare este asigurată de către instanța comunitară (Hotărârea Krombach, punctul 23 de mai sus, punctele 25 și 26, și Hotărârea Connolly/Comisia, punctul 23 de mai sus, punctele 37 și 38). Este corect ca, în plus, Comisia să trebuiască să asigure respectarea acestor drepturi în etapa de investigare, care poate avea un caracter decisiv pentru stabilirea probelor privind

caracterul nelegal al comportamentului întreprinderilor de natură să angajeze răspunderea acestora (Hotărârea Hoechst/Comisia, punctul 27 de mai sus, punctul 15, și Hotărârea Aalborg Portland și alții/Comisia, punctul 23 de mai sus, punctul 63). În schimb, această obligație nu vizează decât anumite drepturi incluse în dreptul la apărare, precum dreptul la asistență juridică și dreptul la protecția confidențialității corespondenței între avocat și client, în timp ce alte drepturi nu se referă decât la procedura contradictorie inițiată în urma adoptării comunicării privind obiecțiunile (Hotărârea Hoechst/Comisia, punctul 27 de mai sus, punctul 16).

³⁹ În orice împrejurare, pretinsul drept de a fi informat imediat cu privire la natura și la motivul investigării nu ar exista și nici nu ar decurge din articolul 6 alineatul (3) litera (a) din CEDO, ca urmare a lipsei vreunei „acuzații” în timpul etapei de investigare. Astfel, o astfel de „acuzație” oficială nu ar apărea decât în etapa comunicării privind obiecțiunile (Hotărârea Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied și Technische Unie/Comisia, punctul 25 de mai sus, punctul 79). Această comunicare presupune inițierea procedurii în temeiul articolului 3 din Regulamentul nr. 17 și exprimă voința Comisiei de a adopta o decizie de constatare a încălcării (a se vedea în acest sens Hotărârea Curtții din 6 februarie 1973, Brasserie de Haecht, 48/72, Rec., p. 77, punctul 16). În același timp, aceasta presupune informarea întreprinderii cu privire la obiectul procedurii care este inițiată împotriva sa și cu privire la comportamentele care îi sunt imputate de către Comisie (Hotărârea Tribunalului din 20 aprilie 1999, Limburgse Vinyl Maatschappij și alții/Comisia, T-305/94-T-307/94, T-313/94, T-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 și T-335/94, Rec., p. II-931, punctul 132, și Hotărârea Tribunalului Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied și Technische Unie/Comisia, punctul 25 de mai sus, punctul 80).

⁴⁰ Acest aspect ar fi confirmat de jurisprudența potrivit căreia în dreptul comunitar al concurenței nu există niciun drept de a fi informat cu privire la stadiul unei proceduri administrative anterior transmiterii oficiale a unei comunicări privind obiecțiunile; astfel, teza contrară ar conduce la crearea unui drept de a fi informat cu privire la o investigare în împrejurări în care există bănuieli în privința unei întreprinderi, aspect

care ar putea obstructiona în mod grav lucrările Comisiei (Hotărârea Tribunalului din 8 iulie 2004, Dalmine/Comisia, T-50/00, Rec., p. II-2395, punctul 110).

41 Comisia adaugă că, dacă jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului privind articolul 6 din CEDO poate avea, dacă este cazul, un rol în cadrul procedurilor de investigare cu caracter penal în ceea ce privește, de exemplu, calculul unui „termen rezonabil” în sensul articolului 6 alineatul (1) din CEDO, nimic nu indică faptul că acest lucru este valabil și pentru articolul 6 alineatul (3) litera (a) din CEDO. Or, pentru a putea fi luată în considerare, nerespectarea unor astfel de garanții în etapa investigării trebuie să compromită în mod grav caracterul echitabil al procesului (Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Hotărârea Imbroscia împotriva Elveției din 24 noiembrie 1993, seria A, nr. 275, § 36 și jurisprudența citată), ținând cont de punerea în aplicare a întregii proceduri.

42 În cauză, etapa contradictorie a procedurii administrative prevăzute prin Regulamentul nr. 17 ar fi deosebit de importantă în această privință, întrucât aceasta are drept scop tocmai să informeze persoana interesată cu privire la natura și la motivul acuzației care i se aduce. Cu toate acestea, reclamanta nu a formulat nicio obiecție cu privire la caracterul legal al desfășurării acestei etape a procedurii. În consecință, reclamanta nu ar putea afirma, în memoriul în replică pentru prima dată, că în timpul etapei contradictorii a procedurii menționate aceasta nu a avut ocazia de a face cunoscut, în mod adecvat și suficient, punctul său de vedere cu privire la versiunea faptelor, astfel cum a fost reținută de către Comisie. În orice caz, această afirmație greșită a reclamantei nu ar putea repune în discuție nici caracterul contradictoriu, nici caracterul echitabil al acestei etape a procedurii administrative.

43 În consecință, prezentul motiv ar trebui respins ca nefondat.

2. *Aprecierea Tribunalului*

- 44 Prin intermediul primului său motiv, reclamanta susține în esență că, prin faptul că nu a informat-o într-o etapă timpurie a procedurii de investigare cu privire la natura și la cauza imputării aduse împotriva sa și mai ales prin necomunicarea mai devreme a mărturiilor AKZO, Comisia a încălcat dreptul său la apărare și, în special, dreptul său la un proces echitabil astfel cum a fost recunoscut prin articolul 6 alineatul (3) litera (a) din CEDO.
- 45 Trebuie amintit cu titlu introductiv că Tribunalul nu este competent să aprecieze legalitatea unei investigații în materie de concurență din perspectiva dispozițiilor CEDO, în măsura în care acestea nu fac parte ca atare din dreptul comunitar. Acest aspect nu împiedică faptul că instanța comunitară trebuie să asigure respectarea drepturilor fundamentale care fac parte integrantă din principiile generale de drept comunitar și, în acest scop, se inspiră din tradițiile constituționale comune ale statelor membre, precum și din indicațiile furnizate prin instrumentele internaționale privind protecția drepturilor omului la care statele membre au cooperat și au aderat. Trebuie constatat că, în această privință, CEDO are o importanță deosebită, astfel cum se confirmă prin articolul 6 alineatul (2) UE (a se vedea în acest sens Hotărârea Tribunalului du 20 februarie 2001, Mannesmannröhren-Werke/Comisia, T-112/98, Rec., p. II-729, punctele 59 și 60 și jurisprudența citată). Acest fapt a fost de altfel reafirmat în al cincilea paragraf din preambul, la articolul 52 alineatul (3) și la articolul 53 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene.
- 46 În această privință, potrivit unei jurisprudențe constante, dreptul la apărare în orice procedură susceptibilă să conducă la aplicarea unor sancțiuni, în special a unor amenzi sau a unor penalități cu titlu cominatoriu, precum cea prevăzută prin Regulamentul nr. 17, constituie un drept fundamental care face parte integrantă din principiile

generale de drept a căror respectare este asigurată de instanța comunitară (a se vedea în acest sens Hotărârea Curții Aalborg Portland și alții/Comisia, punctul 23 de mai sus, punctul 64, și Hotărârea Curții din 8 februarie 2007, Groupe Danone/Comisia, C-3/06 P, Rep., p. I-1331, punctul 68).

⁴⁷ Trebuie amintit în plus că procedura administrativă în temeiul Regulamentului nr. 17, care se desfășoară în fața Comisiei, se împarte în două etape distincte și succesive, care au fiecare o logică internă proprie, și anume o etapă de investigare preliminară, pe de o parte, și o etapă contradictorie, pe de altă parte. Etapa de investigare preliminară, în timpul căreia Comisia utilizează puterile de investigare prevăzute prin Regulamentul nr. 17 și care durează până la comunicarea privind obiecțiunile, este destinată să permită Comisiei reunirea tuturor elementelor relevante care confirmă sau nu confirmă existența unei încălcări a normelor de concurență și adoptarea unei prime poziții cu privire la direcția, precum și la continuarea care trebuie dată procedurii. În schimb, etapa contradictorie, care se întinde de la momentul comunicării privind obiecțiunile până la adoptarea deciziei finale, trebuie să permită Comisiei să se pronunțe definitiv asupra încălcării imputate (a se vedea în acest sens Hotărârea din 15 octombrie 2002, Limburgse Vinyl Maatschappij și alții/Comisia, punctul 25 de mai sus, punctele 181-183, și Hotărârea Curții din 21 septembrie 2006, Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied/Comisia, C-105/04 P, Rec., p. I-8725, punctul 38).

⁴⁸ Pe de o parte, cu privire la etapa investigării preliminare, Curtea a precizat că această etapă avea ca punct de plecare data la care Comisia, în exercitarea puterilor care îi sunt conferite prin articolele 11 și 14 din Regulamentul nr. 17, adoptă măsuri care implică imputarea săvârșirii unei încălcări și care determină repercusiuni importante asupra situației întreprinderilor suspectate (Hotărârea din 15 octombrie 2002, Limburgse Vinyl Maatschappij și alții/Comisia, punctul 25 de mai sus, punctul 182, și Hotărârea din 21 septembrie 2006, Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied/Comisia, punctul 47 de mai sus, punctul 38). Pe de altă parte, rezultă din jurisprudența Curții că întreprinderea vizată este informată doar la începutul etapei contradictorii administrative, prin intermediul comunicării privind obiecțiunile, cu privire la toate elementele esențiale pe care Comisia se întemeiază în acest stadiu al procedurii și că această întreprindere dispune de un drept de acces la dosar în vederea garantării exercitării efective a dreptului său la apărare. În consecință,

întreprinderea în cauză poate să își valorifice pe deplin dreptul la apărare numai după trimiterea comunicării privind obiecțiunile (a se vedea în acest sens Hotărârea din 15 octombrie 2002, *Limburgse Vinyl Maatschappij și alții/Comisia*, punctul 25 de mai sus, punctele 315 și 316, Hotărârea *Aalborg Portland și alții/Comisia*, punctul 23 de mai sus, punctele 66 și 67, Hotărârea din 21 septembrie 2006, *Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied/Comisia*, punctul 47 de mai sus, punctul 47, și Hotărârea *Curți* din 25 ianuarie 2007, *Dalmine/Comisia*, C-407/04 P, Rep., p. I-829, punctul 59). Astfel, dacă aceste drepturi ar fi extinse la perioada care precedă trimiterea comunicării obiecțiunilor, eficacitatea investigației Comisiei ar fi compromisă, întrucât, încă din etapa investigării preliminare, întreprinderea ar fi în măsură să identifice informațiile care sunt cunoscute de Comisie și, în consecință, acelea care îi pot fi încă ascunse (Hotărârea *Dalmine/Comisia*, citată anterior, punctul 60).

49 În aceste condiții, trebuie respins argumentul reclamantei potrivit căruia respectarea dreptului la apărare și a dreptului la un proces echitabil implică să i se acorde accesul la mărturiile AKZO în cursul etapei de investigare preliminară.

50 Nu este mai puțin adevărat că, astfel cum rezultă din jurisprudența citată la punctul 48 de mai sus, măsurile de investigare adoptate de Comisie în cursul etapei de investigare preliminară, în special măsurile de investigare și solicitările de informații în temeiul articolelor 11 și 14 din Regulamentul nr. 17, implică prin natura lor imputarea unei încălcări și pot avea repercusiuni importante asupra situației întreprinderilor suspectate.

51 În consecință, trebuie evitat ca dreptul la apărare să poată fi iremediabil compromis în cursul acestei etape a procedurii administrative, din moment ce măsurile de investigare adoptate pot avea un caracter decisiv pentru stabilirea probelor privind caracterul nelegal al comportamentelor întreprinderilor de natură să angajeze răspunderea acestora (a se vedea în acest sens Hotărârea *Hoechst/Comisia*, punctul 27 de mai sus,

punctul 15). Cu privire la respectarea unui termen rezonabil, Curtea s-a pronunțat în esență în sensul că durată excesivă a etapei de investigare preliminară poate avea o incidență asupra posibilităților viitoare de apărare ale întreprinderilor vizate, în special prin diminuarea eficacității dreptului la apărare atunci când acesta este invocat în cursul etapei contradictorii. Astfel, cu cât trece mai mult timp între o măsură de investigare și comunicarea privind obiecțiunile, cu atât devine mai probabil că eventualele probe dezincriminatorii nu vor mai putea fi reunite sau vor fi reunite cu dificultate. Pentru acest motiv, aprecierea originii eventualului obstacol în exercitarea eficace a dreptului la apărare nu trebuie să fie limitată la etapa însăși în care acest drept își produce efectul deplin, și anume la etapa contradictorie a procedurii administrative, ci trebuie extinsă la ansamblul acestei proceduri, referindu-se la durată totală a acesteia (a se vedea în acest sens Hotărârea din 21 septembrie 2006, *Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied/Comisia*, punctul 47 de mai sus, punctele 49 și 50).

52 Tribunalul apreciază că aceste considerații se aplică prin analogie aspectului dacă și în ce măsură Comisia are obligația de a furniza întreprinderii vizate, chiar în stadiul etapei de investigare administrativă, anumite informații cu privire la obiectul și la scopul investigării, care să îi acorde acesteia posibilitatea de a păstra eficacitatea apărării sale în cadrul etapei contradictorii. Astfel, chiar dacă din punct de vedere formal întreprinderea vizată nu are statutul de „acuzat” în cursul etapei de investigare preliminară, deschiderea investigației în privința acesteia, în special prin adoptarea unei măsuri de investigare ce o privește, nu ar putea, ca regulă generală, să fie separată din punct de vedere material de existența unei bănuieli și, în consecință, de existența unei imputări implicite, în sensul jurisprudenței citate la punctul 48 de mai sus, care să justifice adoptarea acestei măsuri (a se vedea în acest sens și Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Hotărârea *Casse împotriva Luxemburgului* din 27 aprilie 2006, cererea introductivă nr. 40327/02, § 29-33, și 71 și 72).

53 În ceea ce privește sfera de aplicare a acestei obligații de informare, trebuie amintit mai întâi că, într-o solicitare de informații, fie că aceasta este neoficială în sensul articolului 11 alineatul (2) din Regulamentul nr. 17, fie că ia forma unei decizii în temeiul articolului 11 alineatul (5) din regulamentul menționat, Comisia, în temeiul

alineatului (3) al acestui articol și cu scopul, în special, de a respecta dreptul la apărare al întreprinderilor vizate, are obligația de a indica temeiurile juridice și scopul cererii menționate. Așadar, în sensul articolului 11 alineatul (1) din Regulamentul nr. 17, necesitatea informațiilor solicitate de către Comisie trebuie apreciată în funcție de finalitatea investigației, astfel cum este precizată în mod obligatoriu în însăși solicitarea de informații. În această privință, Tribunalul a precizat că, în speță, Comisia nu putea solicita decât informații care îi puteau permite să verifice prezumțiile privind săvârșirea încălcării ce justifică conducerea investigației și care sunt indicate în solicitarea de informații ca atare (a se vedea în acest sens Hotărârea Tribunalului din 12 decembrie 1991, SEP/Comisia, T-39/90, Rec., p. II-1497, punctul 25, și Hotărârea Tribunalului din 8 martie 1995, Société Générale/Comisia, T-34/93, Rec., p. II-545, punctele 39, 40, 62 și 63).

54 Trebuie amintită în continuare cerința impusă Comisiei de a indica într-o decizie de investigație, în temeiul articolului 14 alineatul (3) din Regulamentul nr. 17, obiectul și scopul acestei investigații. Această cerință constituie o garanție fundamentală a dreptului la apărare al întreprinderilor vizate, având drept consecință faptul că întinderea obligației de motivare a deciziilor de investigație nu poate fi restrânsă în funcție de considerații legate de eficacitatea investigării. În această privință rezultă din jurisprudență că, dacă este adevărat că, în speță, Comisia nu are obligația să comunice destinatarului unei decizii de investigație toate informațiile de care dispune cu privire la încălcările prezumate, nici să efectueze o încadrare juridică riguroasă a acestor încălcări, în schimb aceasta trebuie să indice în mod clar prezumțiile pe care intenționează să le investigheze (a se vedea în acest sens Hotărârea Curții Hoechst/Comisia, punctul 27 de mai sus, punctul 41, și Hotărârea Curții din 17 octombrie 1989, Dow Benelux/Comisia, 85/87, Rec., p. 3137, punctele 8 și 9, Hotărârea Tribunalului din 12 iulie 2007, CB/Comisia, T-266/03, nepublicată în Repertoriu, punctul 36; a se vedea, prin analogie, Hotărârea Société Générale/Comisia, punctul 53 de mai sus, punctele 62 și 63). Totodată, în cadrul unei investigații întemeiate pe articolul 14 alineatul (2) din Regulamentul nr. 17, inspectorii Comisiei trebuie să prezinte un mandat scris care precizează de asemenea obiectul și scopul investigației.

55 Tribunalul consideră că cerințele expuse la punctele 53 și 54 de mai sus se aplică indiferent dacă solicitarea de informații care este adresată unei întreprinderi despre care se bănuiește că a săvârșit o încălcare are forma unei decizii oficiale în sensul

articolului 11 alineatul (5) din Regulamentul nr. 17 sau a unei scrisori neoficiale în sensul alineatului (2) al articolului menționat. În plus, în cadrul etapei de investigare preliminară, posibilitatea întreprinderii vizate de a-și pregăti în mod util apărarea nu este diferită în funcție de adoptarea de către Comisie a unei măsuri de investigare în temeiul articolului 11 sau al articolului 14 din Regulamentul nr. 17, din moment ce toate aceste măsuri pot implica imputarea săvârșirii unei încălcări și pot avea repercusiuni importante asupra situației întreprinderilor suspectate (a se vedea în acest sens Hotărârea din 15 octombrie 2002, Limburgse Vinyl Maatschappij și alții/Comisia, punctul 25 de mai sus, punctul 182, și Hotărârea din 21 septembrie 2006, Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied/Comisia, punctul 47 de mai sus, punctul 38).

56 În consecință, Comisia are obligația să informeze întreprinderea vizată în etapa primei măsuri adoptate în privința sa, inclusiv în solicitările de informații pe care i le adresează în temeiul articolului 11 din Regulamentul nr. 17, în special cu privire la obiectul și la scopul investigării în curs. În această privință, motivarea nu trebuie să aibă aceeași întindere precum cea impusă pentru deciziile de investigație, cerință care decurge din caracterul mai constrângător al acestora și din intensitatea deosebită a impactului acestora asupra situației juridice a întreprinderii vizate (a se vedea, cu privire la puterile de investigație ale Comisiei, Hotărârea CB/Comisia, punctul 54 de mai sus, punctul 71). Motivarea trebuie să permită totuși acestei întreprinderi să înțeleagă scopul, precum și obiectul investigării, ceea ce implică precizarea prezumțiilor privind încălcarea și, în acest context, faptul că întreprinderea se poate expune unor imputări legate de eventuala încălcare, pentru ca aceasta să poată adopta măsurile pe care le apreciază ca fiind utile pentru dezincriminarea sa și pentru a-și pregăti astfel apărarea în etapa contradictorie a procedurii administrative.

57 În consecință, în cauză, Comisia avea obligația, la momentul trimiterii solicitării de informații din 3 februarie 2003, să o informeze pe reclamantă în special cu privire la prezumțiile privind încălcarea care face obiectul investigării desfășurate și cu privire la faptul că în acest context Comisia ar putea fi în situația de a formula imputări în privința sa. Or, din această solicitare rezultă doar că, în speță, Comisia se afla în cursul investigării unei presupuse încălcări a articolului 81 CE săvârșite de producători europeni de peroxizi organici ca urmare a anumitor comportamente care sunt

menționate în aceasta cu titlu de exemplu și în mod general, fără a se preciza totuși că această investigație viza și o eventuală încălcare imputată reclamantei. Astfel, se pare că doar la reuniunea din 20 martie 2003, și anume cu câteva săptămâni înainte de inițierea procedurii oficiale de investigație, funcționarii Comisiei care se ocupau de dosar au precizat că investigația o viza și pe reclamantă. Or, o informare prealabilă a reclamantei ar fi fost cu atât mai necesară cu cât, chiar în opinia Comisiei, alegerea sa de a urmări o întreprindere de consultanță constituia o reorientare a practicii sale decizionale anterioare și, în consecință, reclamanta nu se putea aștepta în mod necesar să fie direct vizată de comunicarea privind obiecțiunile.

58 Totuși, această împrejurare nu ar putea în sine determina anularea deciziei atacate. Astfel, mai trebuie verificat dacă neregula săvârșită de Comisie a fost de natură să afecteze în mod concret dreptul la apărare al reclamantei în cadrul procedurii în cauză (a se vedea în acest sens Hotărârea Aalborg Portland și alții/Comisia, punctul 23 de mai sus, punctele 71 și următoarele, și Hotărârea din 21 septembrie 2006, *Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied/Comisia*, punctul 47 de mai sus, punctele 55 și următoarele).

59 În cauză, reclamanta nu a adus niciun element concret care să poată stabili că neregula în cauză adusesese atingere eficacității apărării sale în cursul etapei contradictorii a procedurii administrative și că desfășurarea acestei proceduri, în ansamblul său, și conținutul deciziei Comisiei ar fi putut fi influențate de o apărare mai eficace. Dimpotrivă, la ședință reclamanta a admis că o informare prealabilă privind întinderea imputărilor reținute împotriva sa, în special în etapa solicitării de informații din 3 februarie 2003, nu ar fi putut avea nicio influență asupra concluziilor Comisiei din decizia atacată care o privesc, aspect care a fost menționat în procesul-verbal de ședință. Astfel, o asemenea influență este cu atât mai puțin probabilă cu cât nu există decât o diferență de aproximativ șapte săptămâni între solicitarea de informații respectivă, pe de o parte, și inițierea procedurii oficiale de investigație și trimiterea comunicării privind obiecțiunile, pe de altă parte.

60 În consecință, prezentul motiv trebuie respins ca nefondat.

C — Cu privire la cel de al doilea motiv, întemeiat pe încălcarea principiului legalității incriminării și a pedepsei (nullum crimen, nulla poena sine lege)

1. Argumentele părților

a) Argumentele reclamantei

Generalități

61 Reclamanta apreciază că nu a săvârșit nicio încălcare a articolului 81 CE, din moment ce nu este decât un complice nesancționabil al membrilor înțelegerii, și anume, în special, AKZO, Atochem/Atofina și PC/Degussa. Comisia însăși a recunoscut, în considerentul (339) al deciziei atacate, că reclamanta nu era parte contractantă la înțelegerea încheiată de acești producători de peroxizi organici. Cu toate acestea, în considerentul (349) al deciziei menționate, Comisia a ajuns la concluzia foarte vagă că reclamanta „era parte la acord și/sau a adoptat decizii în calitate de întreprindere și/sau de asociere de întreprinderi”. [traducere neoficială] În continuare, Comisia a admis, în considerentul (454) al deciziei menționate, că „a adresa o decizie unei întreprinderi și/sau unei asocieri de întreprinderi care a avut un rol atât de specific este, într-o anumită măsură, o noutate”. [traducere neoficială] În opinia reclamantei, Comisia a depășit astfel limitele puterii care îi este conferită prin articolul 15 alineatul (2) din Regulamentul nr. 17 coroborat cu articolul 81 alineatul (1) CE și încalcă principiul

legalității incriminării și a pedepsei (*nullum crimen, nulla poena sine lege*). În plus, aprecierea juridică inexactă a Comisiei se întemeiază pe constatări de fapt greșite privind rolul reclamantei în contextul înțelegerii.

Cu privire la contestarea faptelor reținute în decizia atacată

⁶² Reclamanta contestă, în esență, importanța pe care o atribuie Comisia în decizia atacată activității sale în cadrul înțelegerii [considerentele (95), (105), (332), (333) și (345) ale deciziei atacate]. În realitate, reclamanta nu a furnizat, în calitate de întreprindere de consultanță și de mandatar supus instrucțiunilor AKZO, Atochem/Atofina și PC/Degussa, decât servicii de secretariat pentru aceste întreprinderi, din care cea mai mare parte nu au avut nicio legătură cu înțelegerea.

⁶³ În primul rând, între sfârșitul anului 1993 și sfârșitul anului 1999, reclamanta a avut legături contractuale, în temeiul dreptului obligațiilor elvețian și fără niciun scop anticoncurențial, cu acești trei producători de peroxizi organici prin intermediul unor contracte de servicii numite „de mandat”. În temeiul acestor mandate și pe baza instrucțiunilor producătorilor respectivi, în primul rând, aceasta a realizat o statistică a pieței, în al doilea rând, a organizat patru reuniuni oficiale ale acestor producători la Zürich, participând în același timp la partea oficială a acestor reuniuni, în al treilea rând, a rezervat o sală de reuniune pentru patru întâlniri oficiale ale acestor producători la Zürich, fără a fi participat însă – sau a participat doar parțial – la aceste reuniuni sau fără a fi cunoscut conținutul acestora, în al patrulea rând, a rambursat reprezentanților producătorilor menționați cheltuielile de deplasare efectuate pentru a ajunge la reuniunile respective și, în al cincilea rând, a păstrat anumite documente – în parte cu conținut anticoncurențial – pentru PC/Degussa și Atochem/Atofina.

64 Pe de altă parte, contrar constatării care figurează în considerentul (340) al deciziei atacate, aceste contracte de servicii nu au avut caracter de restrângere a concurenței; doar acordurile între producători, în special Acordul din 1971, la care reclamanta nu a fost niciodată parte [considerentul (339) al deciziei atacate], ar fi prevăzut restricții ale concurenței pe piața peroxizilor organici. În consecință, ar fi eronată și afirmația cuprinsă în considerentul (335) al deciziei atacate, potrivit căreia activitatea reclamantei a „servit drept bază pentru realizarea înțelegerii” [traducere neoficială], această înțelegere fiind creată în 1971 de către AKZO, de către Atochem/Atofina și de către PC/Degussa fără participarea reclamantei. Aceasta din urmă precizează în esență că, în măsura în care activitățile sale incriminate aveau o legătură cu înțelegerea, precum rezervarea unei săli de reuniune și rambursarea cheltuielilor de deplasare, aceste activități nu au avut decât un caracter pur logistic și de secretariat pentru cei trei producători de peroxizi organici.

65 În al doilea rând, reclamanta susține, în esență, că prin referirea, în considerentele (87), (109) și următoarele, în special în considerentul (209), ale deciziei atacate, la „Fides/AC-Treuhand” ca unitate, Comisia i-a imputat în mod greșit actele săvârșite de către Fides în perioada cuprinsă între 1971 și 1993. Prin acest fapt, Comisia încalcă principiile vinovăției și răspunderii personale și aduce atingere reputației reclamantei (Hotărârea Curții din 8 iulie 1999, Comisia/Anic Partecipazioni, C-49/92 P, Rec., p. I-4125, punctul 145). Reclamanta, înființată în 1993, nu este răspunzătoare pentru comportamentul Fides și nu există nicio legătură structurală, în temeiul dreptului societăților, între aceasta din urmă și reclamantă. La sfârșitul anului 1993, reclamanta nu a achiziționat de la Fides decât departamentul care se ocupă de consultanța de gestiune în favoarea asociațiilor și în continuare a încheiat noi contracte de servicii cu vechii clienți ai Fides. În plus, scrisoarea Fides din noiembrie 1993, în care aceasta sugera vechilor săi clienți să continue raporturile comerciale cu reclamanta, nu ar fi o probă pertinentă pentru a demonstra o pretinsă „continuitate personală” între Fides și reclamantă. În cadrul achizițiilor de întreprinderi este o practică obișnuită ca, din motive de marketing, vânzătorul să trimită astfel de „scrisori de recomandare” referitoare la eventualul transfer al mandatului către societatea succesoare. Reclamanta concluzionează că nu ar putea fi considerată răspunzătoare pentru comportamentul Fides, aspect care ar fi trebuit să determine Comisia să acorde o importanță net inferioară rolului său în perioada decisivă cuprinsă între 1994-1999.

66 Reclamanta precizează în această privință că, spre deosebire de Fides, ea nu a participat la schimbul anticoncurențial de informații între cei trei producători de peroxizi organici. Descrierea rolului reclamantei, în considerentul (91) și următoarele ale deciziei atacate, nu țin cont de faptul că în 1993 acești producători modificaseră în mod substanțial modul de funcționare a înțelegerii, renunțând pe viitor să își comunice, cu participarea Fides, cifrele de vânzări și prețurile în cadrul reuniunilor. Ulterior anului 1993, acest sistem a fost înlocuit printr-un sistem de schimb de informații prin fax și în cadrul unor reuniuni numite „ale grupului de lucru” [considerentul (136) al deciziei atacate], gestionat de AKZO, la care reclamanta nu a participat și despre care nici nu a avut cunoștință. În acest context, AKZO a realizat statistici detaliate pentru a le prezenta la reuniunile grupului de lucru, a condus aceste reuniuni, a controlat respectarea cotelor de piață și a insistat pe lângă ceilalți producători pentru ca aceștia să crească prețurile.

67 În al treilea rând, în ceea ce privește păstrarea originalelor Acordului din 1971 și ale Acordului din 1975, reclamanta afirmă că a păstrat în seiful său doar exemplarele aparținând Atochem/Atofina și PC/Degussa, pe care acestea le puteau lua sau le puteau consulta în orice moment. În plus, reclamanta admite că până în 1995 sau până în 1996, a realizat pentru producătorii de peroxizi organici calculul diferențelor în raport cu cotele convenite între aceștia. Documentele referitoare la acest calcul puteau fi de asemenea consultate în orice moment de către membrii înțelegerii. Or, păstrarea de către reclamantă a unor documente aparținând altei persoane nu ar constitui în sine un comportament interzis prin normele de concurență.

68 În al patrulea rând, reclamanta contestă imputarea potrivit căreia aceasta a reunit date referitoare la vânzarea de peroxizi organici și a furnizat membrilor înțelegerii „statisticile corespunzătoare” [considerentul (92) al deciziei atacate]. Reclamanta susține că aceste statistici erau legale și nu aveau nicio legătură cu înțelegerea, astfel cum au confirmat, în opinia acesteia, AKZO, Atochem/Atofina și PC/Degussa. În urma instituirii de către Fides, la solicitarea acestor producători, a unui sistem oficial de informare privind piața peroxidilor organici, la sfârșitul anului 1993, reclamanta a încheiat în mod tacit noi contracte de servicii cu aceștia, care aveau ca obiect realizarea de statistici de piață „neutre”. Aceste statistici s-au bazat pe cifrele de vânzări istorice (în tone), astfel cum au fost furnizate de acești producători, iar prețurile practicate de către aceștia din urmă, precum și numele clienților acestora nu au fost identificate în statistici. Acestea au fost însoțite de o listă de categorii de produse relevante pe care Comisia le desemnează în mod greșit prin „codul AC-Treuhand” [considerentul (105)

al deciziei atacate]. Această listă nu ar fi fost totuși decât un instrument de lucru, pe de o parte, pentru reclamantă, în vederea realizării de statistici de piață, și, pe de altă parte, pentru societatea care se ocupa de realizarea unui audit al volumelor de vânzări comunicate de către producători. Astfel, statisticile realizate în acest mod nu au cuprins, pentru categoriile de peroxizi organici vizate, decât volumul total al pieței pe anul sau pe trimestrul precedent, volumul de vânzări al fiecărui producător și cota sa de piață, nu însă și informații privind concurenții.

69 În acest context, reclamanta amintește că între 1993 și 1999, schimbul de volume și de prețuri de vânzare pe țară și pe client între producătorii de peroxizi organici și, în consecință, coordonarea comportamentului acestora nu au mai respectat normele stabilite în 1971 și în 1975, ci au fost realizate prin fax sau la reuniuni de grup de lucru separate și, uneori, în urma unor reuniuni oficiale la Zürich, însă fără participarea sa [considerentele (128) și (136) ale deciziei atacate]. Reclamanta concluzionează că, în mod contrar impresiei create în considerentul (92) al deciziei atacate, statistica de piață pe care aceasta a realizat-o nu a ajutat la coordonarea comportamentului producătorilor. Nici pregătirea și nici controlul datelor din sistemul de informare cu privire la piață nu au constituit temeiul încălcării. Astfel, începând din 1993, statistica realizată de către reclamantă nu a fost legată de participarea sa la reuniunile înțelegerii și de propunerea de cote. Această legătură a fost întreruptă cel mai târziu în 1996, atunci când reclamanta a încetat să efectueze calculul diferențelor în raport cu cotele convenite.

70 Reclamanta precizează că auditul cifrelor de vânzări ale producătorilor de peroxizi organici nu avea nicio legătură cu înțelegerea. Reclamanta nu a „realizat și aprobat” niciun audit cu acest titlu [considerentul (333) al deciziei atacate], nici nu a fost „contabilul” înțelegerii [considerentul (404) al deciziei menționate]. Această apreciere greșită rezultă, pe de o parte, dintr-o confuzie între funcționarea sistemului legal de informare cu privire la piață și cel al înțelegerii și, pe de altă parte, dintr-o confuzie cu obligațiile societății submandatate de reclamantă, care a realizat auditul volumelor de vânzare comunicate de către producători reclamantei la fiecare perioadă cuprinsă între trei și șase luni, referitoare la fiecare categorie de produse. Pe această bază, reclamanta a calculat cotele de piață respective pentru a trimite producătorilor „cifrele totale ale pieței”. În sfârșit, auditul volumelor de vânzare comunicate reclamantei a răspuns

dorinței celor trei producători și este un procedeu curent și legal în cadrul sistemelor serioase de informare privind piața, fără nicio legătură cu înțelegerea.

71 În al cincilea rând, reclamanta contestă afirmația Comisiei potrivit căreia aceasta a participat „cel puțin o dată” la o reuniune a grupului de lucru [considerentul (92) al deciziei atacate] și chiar la mai multe astfel de reuniuni [considerentul (99) al deciziei atacate]. În realitate, reclamanta nu a participat aproape niciodată la reuniuni cu scop anticoncurențial ale celor trei producători de peroxizi organici. Din cele 63 de reuniuni care au avut loc de la sfârșitul lui decembrie 1993, astfel cum au fost înregistrate în tabelul 4 din decizia atacată (p. 28 și următoarele), dintre care doar nouă la Zürich, numai cinci s-au desfășurat cu participarea parțială a colaboratorilor reclamantei, și anume reuniunile de la Zürich din 25 octombrie 1994, din 16 februarie 1995, din 16 ianuarie, din 19 aprilie 1996 și din 23 noiembrie 1998. Ar trebui adăugată reuniunea de la Amersfoort (Țările de Jos) din 19 octombrie 1998, la care au participat doar reprezentanți ai AKZO și un vechi colaborator al reclamantei, M. S. Cu toate acestea, reclamanta contestă, în mod foarte detaliat, întinderea pe care Comisia o atribuie în decizia atacată acestei participări a M. S. În orice caz, îi revine Comisiei obligația de a aduce dovada că reclamanta a participat efectiv la aceste reuniuni cu scop anticoncurențial (Hotărârea Aalborg Portland și alții/Comisia, punctul 23 de mai sus, punctul 78).

72 Reclamanta precizează că, exceptând reuniunea din 16 ianuarie 1996, era vorba despre reuniuni numite „la vârf”, care cuprindeau o parte „oficială” și o parte „oficioasă”. Or, colaboratorii reclamantei nu au participat decât la partea oficială a acestor reuniuni, în cadrul cărora nu fuseseră abordate decât aspecte referitoare la statistica oficială de piață, la clasificarea și la securitatea produselor. În acest context, rolul reclamantei s-a limitat la activități de secretariat, precum trimiterea de scrisori de invitație care menționau ordinea de zi, rezervarea unei săli de reuniune și, dacă era cazul, de camere

de hotel, primirea participanților și redactarea unui raport al reuniunilor oficiale. Pe baza unei instrucțiuni, în plus, reclamanta ar fi rezervat prin telefon o sală de reuniune într-un hotel din Zürich pentru reuniunile „oficioase” din 23 octombrie 1997, din 17 aprilie și din 27 octombrie 1998, fără a fi participat totuși la aceste reuniuni.

- 73 În consecință, este în mod vădit greșită afirmația AKZO, astfel cum a fost reținută în considerentul (127) al deciziei atacate, potrivit căreia reclamanta a asistat „sistematic” la reuniunile anuale, de exemplu, pentru a putea adapta cotele de piață. Pentru a face acest lucru, participarea reclamantei nu ar fi fost necesară, având în vedere că fiecare dintre producătorii de peroxizi organici cunoștea cotele de piață „oficiale” ca urmare a schimbului între ei al volumelor lor de vânzare, prin fax sau la reuniunile grupurilor de lucru [considerentul (128) al deciziei atacate].
- 74 În al șaselea rând, reclamanta susține că nu a fost nici președintele, nici moderatorul înțelegerii [considerentele (92), (99), (102) și (336) ale deciziei atacate]. Pe de o parte, nu a existat un „președinte” la rarele reuniuni ale celor trei producători de peroxizi organici la care reclamanta a participat între 1994 și 1999 și în timpul cărora funcția sa s-a limitat la primirea participanților și la redactarea raportului privind partea oficială a reuniunii. Pe de altă parte, reclamanta nu a avut nici funcția de „moderator” în cazul existenței de tensiuni între membrii înțelegerii și nici nu i-a încurajat pe aceștia din urmă să ajungă la compromisuri. Aceștia au ajuns întotdeauna singuri la concluzia că o abandonare a discuțiilor nu ar face decât să înrăutățească situația. În plus, ținând cont de lipsa participării reclamantei la reuniunile oficiale (a se vedea punctul 72 de mai sus), aceasta nu ar fi putut exercita funcția de moderator când au existat tensiuni între membrii înțelegerii.
- 75 În această privință, reclamanta contestă că a declarat în răspunsul său la comunicarea privind obiecțiunile faptul că „a avut funcția de intermediar” [considerentele (92), (94) și (99) ale deciziei atacate]. În realitate, reclamanta a declarat că M.S. în calitate de secretar, se limitase la a avea un „rol de animator al reuniunii”, ceea ce ar însemna, în special, că acesta a deschis printr-un cuvânt de bun venit cele patru reuniuni „la vârf” oficiale și legale desfășurate între 1994 și 1999 (a se vedea punctul 72 de mai sus) și că acesta a anunțat pauza de prânz. Cu toate acestea, M. S. nu a participat sau nu a participat aproape niciodată în aceeași perioadă la reuniunile oficiale ale celor trei producători de peroxizi organici. Punctul 10 din Acordul din 1971, având titlul „Arbitrajul”, arată că producătorii înșiși au avut funcția de moderatori, aspect care a fost confirmat de Atochem/Atofina în ceea ce privește rolul de moderator al AKZO în

cursul mai multor reuniuni. Reclamanta concluzionează că AKZO a proferat acuzații false împotriva sa pentru a distrage atenția de la propriul rol de moderator.

76 În al șaptelea rând, reclamanta reafirmă că nu a îndeplinit sarcina constând în calcularea diferențelor față de cotele convenite și transmiterea acestora către producătorii de peroxizi organici, în temeiul unui mandat și pe baza unor instrucțiuni, decât până în 1995 sau până în 1996. Cel mai târziu începând din 1997, calculul acestor diferențe a fost efectuat de către cei trei producători înșiși, sub conducerea AKZO, în temeiul cifrelor lor de vânzări schimbate în cursul reuniunilor grupului de lucru sau prin fax (a se vedea punctul 69 de mai sus). În continuare, AKZO a realizat pe această bază statistica globală cuprinzând cifrele de vânzare ale tuturor producătorilor de peroxizi organici și a prezentat-o în cursul reuniunii următoare a grupului de lucru. Pe de altă parte, documentele prezentate de AKZO cu intenția de a demonstra că în 1996 sau în 1997 reclamanta a continuat să calculeze diferențele față de cotele convenite provin de la AKZO însăși, iar nu de la reclamantă.

77 În ultimul rând, reclamanta susține că aprecierea probelor de către Comisie este nelegală, întrucât aceasta încalcă prezumția de nevinovăție (Hotărârea Baustahlge-webe/Comisia, punctul 24 de mai sus, punctul 58) și dreptul fundamental la un proces echitabil, astfel cum este prevăzut la articolul 6 alineatul (1) din CEDO și la articolul 47 alineatul (2) din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene. Astfel, Comisia și-ar fi însușit mărturia greșită a AKZO fără a verifica măcar temeinicia acesteia din perspectiva mărturiilor contrare ale Atochem/Atofina, ale PC/Degussa și ale reclamantei. Or, rezultă din articolul 6 alineatul (1) din CEDO că declarațiile unei părți care cooperează nu pot fi considerate credibile decât atunci când sunt susținute de probe suplimentare și independente (Comisia Europeană a Drepturilor Omului, Decizia din 6 octombrie 1976, X/Regatul Unit, cererea introductivă nr. 7306/75, *Décisions et rapports*, nr. 7, p. 119, 122). În plus, credibilitatea este singurul criteriu relevant pentru a aprecia probele prezentate (Hotărârea Tribunalului din 8 iulie 2004, Mannesmannröhren-Werke/Comisia, T-44/00, Rec., p. II-2223, care face referire la Concluziile judecătorului Vesterdorf, îndeplinind funcția de avocat general, în cauza în care s-a pronunțat Hotărârea Rhône-Poulenc/Comisia, punctul 24 de mai sus, Rec.,

p. II-869, II-954; a se vedea în acest sens și Hotărârea Curții din 23 martie 2000, Met-Trans și Sagpol, C-310/98 și C-406/98, Rec., p. I-1797, punctul 29, și Hotărârea Tribunalului din 7 noiembrie 2002, Vela și Tecnagrind/Comisia, T-141/99, T-142/99, T-150/99 și T-151/99, Rec., p. II-4547, punctul 223).

78 Or, o parte care cooperează are toate motivele să mintă, iar Comisia are din oficiu obligația de a repune în discuție mărturia acesteia, în special atunci când acest aspect este decisiv pentru decizia finală și este contrazis de o altă mărturie [a se vedea și considerentul (85) al Deciziei 86/399/CEE a Comisiei din 10 iulie 1986 privind o procedură de aplicare a articolului [81 CE] (IV/31.371 — Acoperitoare bitumate) (JO L 232, p. 15), și considerentul (278) al deciziei atacate]. În cauză, Comisia a încălcat aceste principii prin preluarea mai multor acuzații false ale AKZO împotriva reclamantei fără a prezenta alte probe independente în acest scop (a se vedea în acest sens și Hotărârea Tribunalului din 14 octombrie 2004, Dresdner Bank/Comisia, T-44/02, nepublicată în Recueil, punctul 74). Or, s-ar fi impus o analiză deosebit de critică a declarațiilor AKZO, ținând cont, pe de o parte, de riscul ca AKZO să exagereze rolul și importanța reclamantei pentru a distrage atenția de la propriul rol determinant în punerea în aplicare a înțelegerii și, pe de altă parte, de faptul că AKZO nu a invocat decât tardiv anumite acuzații neîntemeiate împotriva reclamantei.

79 Astfel, dacă în scrisoarea sa din 17 februarie 2003 AKZO ar fi admis că propunerea de noi cote provenea de la ea însăși, și nu de la reclamantă, Comisia nu ar fi avut altă alegere decât să ia act de rolul decisiv al AKZO în cadrul înțelegerii, fapt care i-ar fi interzis scutirea AKZO de la aplicarea unei amenzi, conform Secțiunii B litera (e) din Comunicarea privind cooperarea. În opinia reclamantei, riscul de a se refuza imunitatea și importanța amenzii care o amenința pe AKZO confirmă faptul că aceasta din urmă a fost incitată să facă o mărturie incriminatorie împotriva sa. În consecință, prin faptul că s-a întemeiat pe declarațiile greșite ale AKZO fără a prezenta probe suplimentare și independente în susținerea obiecțiilor sale, fără a se întreba asupra credibilității declarațiilor menționate și fără a fi ținut cont de toate împrejurările dezincriminatorii în favoarea reclamantei, Comisia a încălcat cerințele dreptului fundamental la un proces echitabil și ale prezumției de nevinovăție.

Cu privire la încălcarea principiului legalității incriminării și a pedepsei (*nullum crimen, nulla poena sine lege*)

— Cu privire la incidența principiului legalității incriminării și a pedepsei (*nullum crimen, nulla poena sine lege*) asupra distincției între autor și complice în dreptul comunitar al concurenței

80 Reclamanta amintește că, în temeiul articolului 15 alineatul (2) litera (a) din Regulamentul nr. 17, Comisia nu poate aplica amenzi decât întreprinderilor sau asocierilor de întreprinderi care, cu intenție sau din neglijență, au săvârșit o încălcare a articolului 81 alineatul (1) CE. Cu toate acestea, întreprinderile care, fără a participa la înțelegere, în sensul acestei din urmă dispoziții, nu fac decât să faciliteze încălcarea dreptului concurenței săvârșită de către membrii înțelegerii sau decât să incite la săvârșirea unei astfel de încălcări nu încalcă articolului 81 alineatul (1) CE și nu ar fi pasibile de amendă în temeiul articolului (15) alineatul (2) din Regulamentul nr. 17. În consecință, prin constatarea, în decizia atacată, a unei încălcări de către reclamantă a articolul 81 alineatul (1) CE și prin aplicarea unei amenzi acesteia, Comisia a încălcat principiul legalității incriminării și a pedepsei (*nullum crimen, nulla poena sine lege*), astfel cum este prevăzut la articolul 7 alineatul (1) din CEDO. În plus, în opinia reclamantei, interpretarea extensivă a articolului 81 alineatul (1) CE, astfel cum este susținută de către Comisie, extinde la infinit elementul constitutiv al încălcării prevăzute la articolul 81 alineatul (1) CE și astfel încalcă principiul preciziei legii penale (*nulla poena sine lege certa*).

81 Reclamanta susține că, în dreptul comunitar al concurenței, trebuie efectuată o distincție între, pe de o parte, autori și, pe de altă parte, instigatorii și complicii la o încălcare. Această distincție face parte din principiile generale de drept comunitar, ținând cont de concordanța normelor cuprinse în acest sens în ordinile juridice naționale, precum cele prevăzute la articolul 27 paragraful 1 din Strafgesetzbuch (Codul penal german), la articolul 48 din Wetboek van Strafrecht (Codul penal olandez), la articolul 67 din Codul penal belgian, la articolul 121-7 din Codul penal francez, în secțiunea 8 din Accessories and Abettors Act de 1861 (Codul penal britanic), la

articolul 28 paragraful 2 litera (b) și la articolul 29 din Código penal (Codul penal spaniol) privind complicitatea, la articolele 46 și 47 din Poinikos kodikas (Codul penal grec), la articolele 66 și 67 din Codul penal luxemburghez, la articolul 26 și următoarele din Código penal (Codul penal portughez), în capitolul 23, secțiunea 4 din Brottsbalk (Codul penal suedez) și în capitolul 5 din Rikoslaki (Codul penal finlandez). Aceasta este confirmată și prin articolul 2 alineatul (1) din Convenția privind protejarea intereselor financiare ale Comunităților Europene din 26 iulie 1995 (JO C 316, p. 49), precum și prin articolul 11 din Corpus Juris, care cuprinde dispoziții penale pentru protejarea intereselor financiare ale Uniunii Europene (elaborat sub conducerea lui Mireille Delmas-Marty, *Economica*, 1997).

82 În consecință, atunci când sunt adoptate sancțiuni în temeiul Regulamentului nr. 17, ar trebui de asemenea să se facă o distincție între autori, instigatori și complici. În opinia reclamantei, în dreptul comunitar al concurenței nu există, cu toate acestea, nicio dispoziție legislativă care să permită sancționarea instigatorului sau a complicelui la o încălcare. În consecință, ar putea fi sancționată doar o persoană care, în calitate de autor al încălcării, îndeplinește condiția privind existența încălcării prevăzute la articolul 81 alineatul (1) CE. În schimb, complicii sau instigatorii la o încălcare nu ar putea fi sancționați.

83 Or, o interpretare contrară și extensivă a articolului 81 alineatul (1) CE, precum cea efectuată de Comisie în cauză, încalcă principiul legalității incriminării și a pedepsei (*nullum crimen, nulla poena sine lege*), în sensul articolului 7 alineatul (1) din CEDO, și articolul 49 alineatul (1) din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene. Curtea Europeană a Drepturilor Omului a recunoscut că articolul 7 din CEDO prevede acest principiu, precum și principiul care impune neaplicarea legii penale în mod extensiv, în special prin analogie, în detrimentul persoanei acuzate. Rezultă de aici că o încălcare trebuie să fie clar definită prin legea însăși (Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Hotărârea *Streletz și alții împotriva Germaniei* din 22 martie 2001, nr. 34044/96 și alții, *Recueil des arrêts et décisions*, 2001-II, § 50 și jurisprudența citată).

84 Reclamanta apreciază că principiul legalității incriminării și a pedepsei (*nullum crimen, nulla poena sine lege*), ca principiu general de drept comunitar, se aplică și procedurii administrative cu caracter sancționator în temeiul Regulamentului nr. 17 și în special amenzilor prevăzute la articolul 15 alineatul (2) din regulamentul menționat. Acest aspect rezultă, pe de o parte, din articolul 6 alineatul (2) UE și, pe de altă parte, din jurisprudență (Hotărârea Curții din 12 decembrie 1996, X, C-74/95 și C-129/95, Rec., p. I-6609, punctul 25, Hotărârea Brugg Rohrsysteme/Comisia, punctul 23 de mai sus, punctele 109 și 122, și Hotărârea LR AF 1998/Comisia, punctul 23 de mai sus, punctele 209 și 210). În plus, este vorba despre un principiu intrinsec statului de drept care ar asigura o protecție efectivă împotriva urmărilor și a sancțiunilor arbitrare (Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Hotărârea Streletz și alții împotriva Germaniei, punctul 83 de mai sus, § 50 și jurisprudența citată).

— Cu privire la noțiunea de autor în sensul articolului 81 CE

85 Reclamanta precizează că principiul preciziei legii penale (*nulla poena sine lege certa*) prevăzut la articolul 7 alineatul (1) din CEDO (a se vedea punctul 80 de mai sus) impune să se rețină o concepție restrictivă a noțiunii de autor al unei încălcări în sensul articolului 81 alineatul (1) CE (a se vedea și Hotărârea Curții X, punctul 84 de mai sus, punctul 25, și Hotărârea Curții din 2 octombrie 2003, Krupp Hoesch/Comisia, C-195/99 P, Rec., p. I-10937, punctul 86). Acest principiu urmărește să garanteze că sancțiunea aplicată pentru încălcarea unei norme, precum sancțiunea prevăzută la articolul 15 alineatul (2) din Regulamentul nr. 17, este previzibilă pentru destinatarul acestei norme, iar puterea de decizie a autorității competente este încadrată astfel încât să excludă decizii „surprinză”. Astfel, Curtea s-a pronunțat în sensul că o sancțiune prevăzută de dreptul comunitar, chiar fără caracter penal, nu poate fi aplicată decât dacă se bazează pe un temei juridic clar și lipsit de ambiguitate (Hotărârea Curții din 25 septembrie 1984, Könecke, 117/83, Rec., p. 3291, punctul 11, și Hotărârea Curții din 18 noiembrie 1987, Maizena, 137/85, Rec., p. 4587, punctul 15).

86 În plus, un act de drept comunitar trebuie să fie cu atât mai precis cu cât așteptarea individului este mai intensă. Curtea s-a pronunțat în acest sens, precizând că cerința clarității juridice este în mod special imperioasă într-un domeniu în care orice

incertitudine riscă să conducă la aplicarea unor sancțiuni deosebit de mari (Hotărârea Curții din 10 iulie 1980, Comisia/Regatul Unit, 32/79, Rec., p. 2403, punctul 46). Ținând cont de limita maximă deosebit de ridicată a cuantumului amenzilor care pot fi aplicate în temeiul articolului 15 alineatul (2) din Regulamentul nr. 17, aspect care ar fi confirmat de practica recentă a Comisiei, principiul legalității incriminării justifică aplicarea unei concepții restrictive a noțiunii de autor în cadrul articolului 81 alineatul (1) CE. De asemenea, interpretarea extensivă a articolului 81 alineatul (1) CE, astfel cum este susținută de Comisie, depășește o simplă clarificare progresivă a normelor privind răspunderea penală prin interpretarea judiciară, având în vedere incompatibilitatea acesteia, pe de o parte, cu definiția general recunoscută a noțiunii „acord” și, pe de altă parte, cu ideea fundamentală a autonomiei care stă la baza dispozițiilor în materie de concurență.

87 Reclamanta precizează că, în cauză, nu a fost autorul unei încălcări, întrucât aceasta nu avea nici calitatea de parte la înțelegere, nici calitatea de asociere de întreprinderi. În realitate, aceasta nu a îndeplinit pentru AKZO, Atochem/Atofina și PC/Degussa decât acte de complicitate, care nu constituie o încălcare în sensul articolului 81 alineatul (1) CE. Din perspectiva normelor naționale prevăzute la punctul 81 de mai sus, distincția între autorii încălcării și participanți trebuie realizată pe baza unor criterii obiective. Nu este autor sancționabil al unei încălcări a articolului 81 alineatul (1) CE decât persoana care aparține categoriilor de persoane enumerate la articolul 81 alineatul (1) CE și care săvârșește actul menționat la acest articol. În schimb, este complice nesancționabil persoana care, fără a îndeplini condițiile privind existența unei încălcări în sensul articolului 81 alineatul (1) CE, facilitează cu bună știință pregătirea sau săvârșirea încălcării prin ajutor sau asistență.

88 Astfel, încălcările prevăzute la articolul 81 CE și la articolul 82 CE intră în categoria încălcărilor numite „speciale”, întrucât aceste articole restrâng cercul întreprinderilor care pot fi autorii unor asemenea încălcări la acele întreprinderi care îndeplinesc criteriile specifice, și anume, în cazul articolului 81 CE, întreprinderile părți contractante la acordul care restrânge concurența. Acest aspect rezultă din formularea „acorduri între întreprinderi” prevăzută la articolul 81 alineatul (1) CE și este confirmată de jurisprudență (Hotărârea Krupp Hoesch/Comisia, punctul 85 de mai sus, punctul 86).

În consecință, doar întreprinderii care este parte contractantă la acordul care restrânge concurența i s-ar putea aplica o amendă în temeiul articolului 15 alineatul (2) din Regulamentul nr. 17.

⁸⁹ Reclamanta susține că textul și finalitatea articolului 81 alineatul (1) CE, care are drept scop apărarea concurenței, condiționează calitatea de autor de faptul dacă întreprinderea în cauză este un concurent, care trebuie să se supună condițiilor de concurență și, în consecință, este obligat să adopte un anumit comportament concurențial. Doar întreprinderea supusă acestei obligații specifice legată de obiectivul liberei concurențe ar fi destinatară acestei norme. Astfel, un acord care restrânge concurența nu ar putea fi încheiat decât între întreprinderi care au calitatea de concurent, de ofertant sau de solicitant pe piața în cauză.

⁹⁰ În consecință, o întreprindere nu ar putea fi calificată ca fiind autorul unei încălcări decât atunci când acordul care restrânge concurența are loc în cadrul propriului sector de activitate. În plus, restrângerea cercului autorilor încălcării rezultă din jurisprudența privind cerința numită „a autonomiei” care se află la baza normelor tratatului în materie de concurență, potrivit căreia orice operator economic trebuie să stabilească în mod autonom politica pe care intenționează să o urmeze pe piața comună. În consecință, această cerință privind autonomia se opune în mod riguros oricărui contact direct sau indirect între acești operatori, având ca scop sau ca efect fie să influențeze comportamentul pe piață al unui concurent actual sau potențial, fie să dezvăluie unui astfel de concurent comportamentul pe care întreprinderea însăși este decisă sau preconizează să îl adopte pe piață (Hotărârea Curții Suiker Unie și alții/Comisia, punctul 24 de mai sus, punctul 174, și Hotărârea din 8 iulie 1999, Hüls/Comisia, C-199/92 P, Rec., p. I-4287, punctul 160).

— Cu privire la calitatea reclamantei de complice nesancționabil

91 Reclamanta subliniază că nu a fost parte la acordul care a restrâns concurența între producătorii de peroxizi organici și că, astfel, nu a încălcat cerința privind autonomia care se află la baza dreptului concurenței. Astfel, aceasta nici nu i-a contactat pe propriii concurenți, nici nu a influențat sau nici nu a încercat să influențeze comportamentul acestora pe piață. Având în vedere că activitatea sa economică este externă pieței peroxizilor organici, care a făcut obiectul încălcării, reclamanta nu îndeplinește condițiile privind existența încălcării prevăzute la articolul 81 alineatul (1) CE și aceasta nu ar putea fi considerată ca fiind autorul încălcării. De asemenea, ar fi greșită teza Comisiei potrivit căreia Acordul din 1971, precum și contractele de servicii între reclamantă, pe de o parte, și AKZO, Atochem/Atofina și PC/Degussa, pe de altă parte, constituie un pretins „acord global și unic” care implică participarea reclamantei. Astfel, preambulul Acordului din 1971 enumeră exclusiv producătorii de peroxizi organici în calitate de părți la acest acord [considerentul (80) al deciziei atacate].

92 Or, reclamanta nu a fost niciodată parte la acordul menționat [considerentul (339) al deciziei atacate], care a constituit cadrul activităților înțelegerii între 1971 și 1999 [considerentele (89), (90) și (316) ale deciziei atacate], nici nu ar fi putut să devină parte la acord ca urmare a activității sale economice, externe pieței menționate. Cu toate acestea, prin calificarea participării reclamantei la anumite elemente ale înțelegerii drept încălcare a articolului 81 alineatul (1) CE, Comisia încalcă textul acestei dispoziții. Pe de altă parte, chiar presupunând că reclamanta ar fi exercitat în mod efectiv funcțiile pe care i le atribuie în mod greșit Comisia [considerentul (334) al deciziei atacate], această activitate, în lipsa participării directe la acordul care a restrâns concurența pe piața relevantă, nu ar putea încălca articolul 81 alineatul (1), ci s-ar încadra în categoria complicității nesancționabile.

— Cu privire la practica decizională anterioară contrară a Comisiei

93 În plus, reclamanta susține că abordarea Comisiei în decizia atacată contrazice practica sa decizională anterioară începând din 1983, potrivit căreia întreprinderile de consultanță, care nu sunt prezente pe piața vizată de încălcare, nu sunt considerate ca fiind părți la acordul care restrânge concurența și, în consecință, ca fiind autorii unei încălcări a articolului 81 alineatul (1) CE. Teza contrară susținută încă de Comisie în Decizia 80/1334/CEE din 17 decembrie 1980 privind o procedură de aplicare a articolului [81 CE] (IV/29.869 — Sticlă turnată în Italia) (JO L 383, p. 19, denumită în continuare „Decizia sticlă turnată în Italia”) încalcă principiul legalității incriminării și a pedepsei (*nullum crimen, nulla poena sine lege*), întrucât întreprinderea de consultanță vizată nu era parte la acordul care restrângea concurența, ci doar complice. Pentru acest motiv, în mod întemeiat Comisia ar fi abandonat implicit această teză încă din 1983. În Decizia 83/546/CEE a acesteia din 17 octombrie 1983 privind o procedură de aplicare a articolului [81 CE] (IV/30.064 — Cilindri din fontă și din oțel turnate) (JO L 317, p. 1, denumită în continuare „Decizia cilindri din fontă și din oțel turnate”), aceasta nu a calificat drept autor al unei încălcări a articolului 81 alineatul (1) CE decât întreprinderile prezente pe piața vizată de încălcare și părți la acordul care a restrâns concurența, iar nu întreprinderea de consultanță însărcinată să gestioneze în special sistemul de schimb de informații între membrii înțelegerii [considerentul (10) și următoarele]. Aceeași abordare a fost urmată de către Comisie în Decizia 86/398/CEE din 23 aprilie 1986 privind o procedură de aplicare a articolului [81 CE] (IV/31.149 — Polipropilenă) (JO L 230, p. 1, denumită în continuare „Decizia polipropilenă”), considerentul (66), în Decizia 89/191/CEE din 21 decembrie 1988 privind o procedură de aplicare a articolului [81 CE] (IV/31.866 — PEBD) (JO 1989, L 74, p. 21, denumită în continuare „Decizia PEBD”), considerentele (11) și (19), și în Decizia 94/601/CE din 13 iulie 1994 privind o procedură de aplicare a articolului [81 CE] (IV/C/33.833 — Carton) (JO L 243, p. 1, denumită în continuare „Decizia carton”), considerentele (2), (27) și următoarele, (33), (37), (61) și următoarele, (134) și (162).

94 Comisia nu ar putea pretinde că, în cauză, reclamanta a avut un rol mai important decât întreprinderile de consultanță în cauzele menționate anterior. Dimpotrivă, spre deosebire de întreprinderile de consultanță implicate în cauzele în care s-au adoptat Decizia cilindri din fontă și din oțel turnate și Decizia carton, reclamanta nu a participat

aproape niciodată la reuniunile cu scop anticoncurențial (a se vedea punctele 72 și următoarele de mai sus). În plus, celelalte obiecțiuni formulate împotriva reclamantei sunt lipsite de relevanță și nu au nicio legătură cu înțelegerea. Astfel, sistemul de informare cu privire la piață întemeiat pe statistici oficiale nu încalcă articolului 81 alineatul (1) CE (Hotărârea Curții din 2 octombrie 2003, Eurofer/Comisia, C-179/99 P, Rec., p. I-10725, punctul 44, și Hotărârea Tribunalului din 11 martie 1999, Eurofer/Comisia, T-136/94, Rec., p. II-263, publicată în extrase, punctul 186) din moment ce acesta nu implica transferul între concurenți de informații incluse în categoria secret de afaceri. Având în vedere practica decizională constantă a Comisiei, acest aspect este cu atât mai mult adevărat atunci când o întreprindere de consultanță se limitează să exploateze cifrele de vânzări care i-au fost comunicate, fără a participa însă la schimbul de informații sensibile ca atare [Decizia 94/599/CE a Comisiei din 27 iulie 1994 privind o procedură de aplicare a articolului [81 CE] (IV/31.865 — PVC) (JO L 239, p. 14), considerentul (12), Decizia PEBD, considerentul (11), Decizia polipropilenă, considerentul (66)]. În sfârșit, auditul cifrelor de vânzare comunicate de membrii înțelegerii, efectuat de către experți contabili independenți, nu restrânge concurența în sensul articolului 81 alineatul (1) CE. În consecință, activitățile „de secretariat” menționate anterior ale reclamantei care sunt legate de înțelegere nu constituie decât acte de complicitate.

— Cu privire la lipsa conducerii înțelegerii de către reclamantă și a legăturii de cauzalitate între activitatea acesteia și restrângerea concurenței

⁹⁵ Reclamanta precizează că aceasta nu a condus în niciun fel încălcarea. Deciziile referitoare la punerea în aplicare, la gestionarea și la orientarea înțelegerii au fost adoptate exclusiv de către cei trei producători de peroxizi organici. În consecință, nu există nicio legătură de cauzalitate între activitatea reclamantei și restrângerea concurenței pe piața peroxidilor organici. În calitate de mandatară în temeiul dreptului obligațiilor elvețian, supusă instrucțiunilor celor trei producători și unei obligații de confidențialitate, reclamanta nu a fost decât instrumentul membrilor înțelegerii. Chiar și pentru acest motiv, reclamanta nu ar putea fi considerată ca fiind un coautor al încălcării la fel ca cei trei producători de peroxizi organici. Lipsa conducerii încălcării de către reclamantă rezultă și din faptul că aceasta nu a participat la activitatea coluzivă

propriu-zisă, și anume la schimbul de informații între producători prin fax, prin telefon celular și la reuniunile grupurilor de lucru în timpul cărora aceasta nu a fost prezentă (a se vedea punctul 72 și următoarele de mai sus).

- 96 Reclamanta susține în plus că, în mod contrar celor constatate în considerentul (345) al deciziei atacate, cu privire la serviciile pe care aceasta le-a furnizat în cadrul înțelegerii, precum rambursarea cheltuielilor de deplasare, aceasta ar fi putut fi înlocuită în orice moment fie de către înșiși producătorii de peroxizi organici, fie de către o altă întreprindere de consultanță fără ca acest aspect să fi perturbat funcționarea înțelegerii la fel ca retragerea unuia dintre producători.
- 97 Având în vedere cele de mai sus, reclamanta apreciază că trebuie să fie calificată ca fiind un complice nesanționabil al celor trei producători de peroxizi organici implicați în înțelegere. În această privință, este indiferent dacă reclamanta a avut cunoștință în mod parțial de înțelegere, din moment ce această cunoștință nu este suficientă pentru a concluziona că aceasta însăși a săvârșit o încălcare (Hotărârea Curții din 16 noiembrie 2000, *Stora Kopparbergs Bergslags/Comisia*, C-286/98 P, Rec., p. I-9925, punctul 39, Concluziile avocatului general Mischo prezentate în cauza în care s-a pronunțat această hotărâre, Rec., p. I-9928, punctul 80).

— Cu privire la calificarea greșită a reclamantei ca „asociere de întreprinderi”

- 98 În sfârșit, reclamanta contestă calificarea sa drept „asociere de întreprinderi” la articolul 1 și în considerentele (347), (373) și (464) ale deciziei atacate. Prin interpretarea acestei noțiuni în mod extensiv, Comisia încalcă interdicția raționamentului prin analogie, corolar al principiului legalității incriminării și a pedepsei prevăzută la articolul 7 alineatul (1) din CEDO (a se vedea punctul 83 de mai sus), care se aplică și în cadrul procedurii administrative de sancționare prevăzute prin Regulamentul nr. 17. Astfel, în mod curent, o întreprindere de consultanță, precum reclamanta, nu constituie o „asociere de întreprinderi”, și anume o structură organizațională alcătuită

din întreprinderi membre. Întrucât nu este alcătuită din întreprinderi membre, reclamanta este o întreprindere independentă, controlată exclusiv de către persoane fizice în calitate de acționari. De asemenea, aceasta este legată de clienți nu printr-o legătură structurală, ci în cadrul unui mandat pur contractual.

- 99 Teza Comisiei este contrară atât sensului, cât și finalității noțiunii de asociere de întreprinderi. Această noțiune nu are ca scop să permită sancționarea complicilor membrilor unei înțelegeri, ci urmărește în realitate să evite ca întreprinderile să poată eluda aplicarea normelor de concurență ca urmare doar a formei prin intermediul căreia acestea își coordonează comportamentul pe piață și, în consecință, să cuprindă și formele instituționale de cooperare prin intermediul unei structuri colective sau al unui organ comun (Concluziile avocatului general Léger în cauza C-309/99, în care s-a pronunțat Hotărârea Curții din 19 februarie 2002, Wouters și alții, Rec., p. I-1577, I-1582, punctul 62). În schimb, în cauză, producătorii de peroxizi organici nu au acționat prin intermediul unei structuri colective sau al unui organ comun, ci și-au coordonat comportamentul în mod direct prin fax, prin telefon și la reuniunile grupurilor de lucru. În această privință, reclamanta s-a limitat să furnizeze o asistență administrativă sau logistică, fără ca aceasta să reprezinte „structura colectivă” sau „organul colectiv” al acestor producători.

- 100 Reclamanta concluzionează că, în calitate de complice nesancționabil al AKZO, al Atochem/Atofina și al PC/Degussa, nu este vinovată de săvârșirea unei încălcări a articolului 81 alineatul (1) CE, iar faptul că i-a fost imputată încălcarea menționată de către Comisie este contrar principiului legalității incriminării și a pedepsei (*nullum crimen, nulla poena sine lege*).

b) Argumentele Comisiei

Cu privire la situația de fapt din decizia atacată

101 Cu privire la situația de fapt relevantă, Comisia susține, în esență, că reclamanta nu contestă faptul că aceasta a păstrat în seiful său, în special, exemplarele Acordului din 1971 și ale Acordului din 1975 aparținând Atochem/Atofina și PC/Degussa. În plus, Comisia contestă faptul că reclamanta a calificat în mod izolat sistemul oficial de informare privind piața și apreciază că acesta trebuie situat în contextul înțelegerii. Astfel, reunirea, pregătirea, controlul datelor, precum și realizarea statisticilor, în deplină cunoștință de cauză și în scopuri anticoncurențiale, în cadrul acestui sistem, împreună cu participarea la reuniuni, cu propunerea de cote și cu calculul diferențelor față de cotele convenite, a constituit o condiție esențială a funcționării înțelegerii.

102 Pe de altă parte, nu se contestă faptul că reclamanta a participat la cinci reuniuni la Zürich între 1994 și 1998, dintre care patru întâlniri „la vârf”, precum și la reuniunea cu reprezentanții AKZO la Amersfoort. Reclamanta a admis și faptul că a rezervat sala de reuniune pentru trei întâlniri „oficioase” la Zürich între 1997 și 1998. Având în vedere aceste fapte certe, reclamanta nu ar putea minimaliza participarea sa prin utilizarea de termeni precum „rar” sau „aproape niciodată”. Reclamanta nu contestă nici faptul că a calculat diferențele față de cotele convenite, cel puțin până în 1995 sau până în 1996. Aceasta a îndeplinit și funcția de casă de compensație, pentru a asigura că reuniunile cu scop anticoncurențial nu lasă nicio urmă în conturile întreprinderilor participante. Astfel, reclamanta însăși s-a asigurat, la momentul rambursării, ca niciun obiect să nu fie menționat în ordinele de plată interne completate și semnate de M. S. În sfârșit, Comisia contestă argumentul reclamantei potrivit căruia decizia atacată se întemeie pe declarații pretins neverosimile ale AKZO. În această privință, Comisia arată că diferitele declarații cu privire la faptele relevante, chiar și cele a căror credibilitate este în mod

necesar mai redusă, se susțin reciproc (Hotărârea Mannesmannröhren-Werke/Comisia, punctul 77 de mai sus, punctul 87).

Cu privire la încălcarea principiului legalității incriminării și a pedepsei (*nullum crimen, nulla poena sine lege*)

103 Comisia contestă că decizia atacată încalcă principiul legalității incriminării și a pedepsei (*nullum crimen, nulla poena sine lege*). Aceasta respinge premisele reclamantei potrivit căroră, în dreptul comunitar al concurenței, la fel ca în dreptul penal al mai multor state membre, trebuie să se diferențieze în mod formal autorii de instigatori și de complici. Nici dreptul primar, nici dreptul secundar relevante nu efectuează o astfel de diferență. În plus, astfel cum se confirmă prin articolul 15 alineatul (4) din Regulamentul nr. 17, procedura administrativă prevăzută prin acest regulament nu are caracter penal (Hotărârea Tribunalului din 6 octombrie 1994, Tetra Pak/Comisia, T-83/91, Rec., p. II-755, punctul 235). Pe de altă parte, nu este necesar să se stabilească o astfel de diferență formală în dreptul concurenței, din moment ce s-ar putea ține cont de existența diferitelor forme de participare și de gravitatea contribuției la încălcare în cadrul stabilirii cuantumului amenzii (Concluziile avocatului general Stix-Hackl în cauza în care s-a pronunțat Hotărârea Krupp Hoesch/Comisia, punctul 85 de mai sus, Rec., p. I-10941, nota de subsol 15).

104 Or, în lipsa unei norme care să diferențieze autorul de participant, oricărei persoane care îndeplinește condițiile privind existența încălcării prevăzute la articolul 81 alineatul (1) CE i s-ar putea aplica o amendă în temeiul articolului 15 alineatul (2) din Regulamentul nr. 17. Comisia adaugă că imperativul care decurge din principiul securității juridice, ca actele juridice ale Comunității să fie clare, iar aplicarea lor suficient de previzibilă pentru persoanele vizate, nu exclude faptul ca uneori să fie necesară interpretarea acestor acte. Astfel, și Curtea Europeană a Drepturilor Omului recunoaște nevoia de a realiza un echilibru, pe de o parte, între obligația de precizie și interdicția analogiei în materie penală în temeiul articolului 7 alineatul (1) din CEDO, și, pe de altă parte, interpretarea judiciară destinată în special clarificării progresive de la o

cauză la alta a normelor privind răspunderea penală (Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Hotărârea S. W. împotriva Regatului Unit din 22 noiembrie 1995, seria A, nr. 335-B, § 36). În consecință, este autorul unei încălcări oricine îndeplinește condițiile articolului 81 alineatul (1) CE.

105 Comisia respinge afirmația reclamantei potrivit căreia aceasta nu a fost parte la înțelegere și nu putea fi parte la aceasta. Acordul din 1971, încheiat între producătorii de peroxizi organici, și contractele de servicii, încheiate între reclamantă și producătorii respectivi, trebuie calificate ca fiind elemente esențiale ale unei înțelegeri globale și unice. Având în vedere că respectivele contracte de servicii aveau drept rol punerea în aplicare a Acordului din 1971, acestea ar trebui apreciate împreună cu acordul, în calitate de acorduri complementare și accesorii [considerentele (339) și (340) ale deciziei atacate; a se vedea și Decizia sticlă turnată în Italia].

106 În această privință, având în vedere termenii articolului 81 alineatul (1) CE, nu este necesar ca reclamanta, în calitate sa de întreprindere de consultanță, să fie activă pe piața în cauză în calitate de concurent, fie pe latura ofertei, fie pe latura cererii. Nu este cerută nici o restrângere a autonomiei comerciale a întreprinderilor vizate și a concurenței între acestea, ci este suficientă orice restrângere a concurenței în interiorul pieței comune. Aceasta corespunde obiectivului articolului 81 CE, care, în temeiul articolului 3 alineatul (1) litera (g) CE, face parte dintr-un regim care asigură că în interiorul pieței comune concurența nu este denaturată [a se vedea și considerentul (9) al Regulamentului (CE) nr. 1/2003 al Consiliului din 16 decembrie 2002 privind punerea în aplicare a normelor de concurență prevăzute la articolele 81 [CE] și 82 [CE] (JO 2003, L 1, p. 1, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 167)].

107 Astfel, articolul 81 alineatul (1) CE este aplicabil nu doar acordurilor „orizontale”, ci și acordurilor „verticale” restrictive de concurență, încheiate între întreprinderi situate la diferite niveluri ale lanțului de distribuție (Hotărârea Curții din 13 iulie 1966, Consten și Grundig/Comisia CEE, 56/64 și 58/64, Rec., p. 429) și chiar între întreprinderi active pe piețe distincte. În această privință, noțiunea de acord ar avea drept scop să permită doar

stabilirea unei distincții între coordonarea interzisă și comportamentul paralel autorizat (a se vedea și Hotărârea Tribunalului din 11 decembrie 2003, *Adriatica di Navigazione/Comisia*, T-61/99, Rec., p. II-5349, punctul 89). Pe de altă parte, încălcarea prevăzută la articolul 81 alineatul (1) CE este o „încălcare lipsită de pericol” (*abstraktes Gefährungsdelikt*) în măsura în care această dispoziție se referă de asemenea la obiectul de restrângere a concurenței, și anume la caracterul periculos pentru concurență al înțelegerii, cu excepția cazului particular.

108 Comisia amintește în continuare jurisprudența potrivit căreia simpla participare la reuniuni care au un scop anticoncurențial și aprobarea tacită a unei inițiative nelegale, fără a se distanța în mod public de conținutul acesteia sau fără a o denunța autorităților administrative, constituie un mod pasiv de participare la încălcare de natură să angajeze răspunderea întreprinderii în cadrul unui acord unic (*Hotărârea Aalborg Portland și alții/Comisia*, punctul 23 de mai sus, punctele 83 și 84, *Hotărârea Tribunalului din 17 decembrie 1991, Hercules Chemicals/Comisia*, T-7/89, Rec., p. II-1711, punctul 232, *Hotărârea Tribunalului din 10 martie 1992, Solvay/Comisia*, T-12/89, Rec., p. II-907, punctul 98, și *Hotărârea Tribunalului din 6 aprilie 1995, Tréfileurope/Comisia*, T-141/89, Rec., p. II-791, punctele 85 și 86). Aceasta se aplică cu atât mai mult pentru participarea activă a unei întreprinderi la o înțelegere, indiferent dacă această întreprindere este activă sau nu pe piața în cauză.

109 Or, în cauză, reclamanta nu s-a comportat ca un complice pasiv la înțelegere, ci a participat în mod activ la aceasta în calitate de organizatoare și de garant al bunei sale implementări [considerentul (343) al deciziei atacate]. Datorită activităților sale, reclamanta a contribuit în mod considerabil la menținerea în vigoare și la disimularea înțelegerii și, prin urmare, la restrângerea în mod grav și durabil a concurenței pe piața peroxidilor organici. În opinia Comisiei, acestea sunt elemente necesare și suficiente pentru a întemeia răspunderea acesteia pe articolul 81 alineatul (1) CE. În această privință, este indiferent faptul că participantul la o încălcare are sau nu beneficiu din aceasta (*Hotărârea Krupp Hoesch/Comisia*, punctul 85 de mai sus), având în vedere că articolul 81 alineatul (1) CE nu se întemeiază pe criteriul îmbogățirii, ci pe acela al punerii în pericol a concurenței.

110 În orice caz, reclamanta a profitat direct de buna funcționare a înțelegerii [considerentul (342) al deciziei atacate]. În opinia Comisiei, nu este decisiv nici faptul că un participant este sau să nu este în măsură să influențeze direct prețurile și cantitățile ca parametri de concurență (a se vedea, prin analogie, Hotărârea Brugg Rohrsysteme/Comisia, punctul 23 de mai sus, punctul 61), sub sancțiunea compromiterii efectului util al interdicției prevăzute la articolul 81 alineatul (1) CE, deschizând posibilitatea de a o eluda prin intermediul angajării de „prestatori specializați de servicii coluzive”, însărcinați cu organizarea, cu menținerea și cu disimularea înțelegerii.

111 În consecință, Comisia consideră că prezentul motiv trebuie respins.

2. *Aprecierea Tribunalului*

a) *Observații introductive*

112 Trebuie precizat mai întâi că reclamanta nu contestă ca atare nivelul amenzii care i-a fost aplicată prin decizia atacată. Prin intermediul prezentului motiv, reclamanta susține, în esență, că, prin faptul că a considerat-o răspunzătoare pentru o încălcare a articolului 81 alineatul (1) CE și i-a aplicat o amendă, Comisia a depășit limitele puterii de decizie care i-a fost conferită prin articolul 15 alineatul (2) din Regulamentul nr. 17 și încalcă principiul legalității incriminării și a pedepsei (*nullum crimen, nulla poena sine lege*) în sensul articolului 7 alineatul (1) din CEDO. În această privință, Comisia ar fi trebui să țină cont de faptul că reclamanta nu a fost decât un complice nesancționabil la înțelegere, care nu poate fi așadar calificat drept o întreprindere sau o asocierie de întreprinderi „autoare” a unei încălcări, precum cele prevăzute la articolul 81 alineatul (1) CE.

113 Trebuie arătat în continuare că procedura în fața Comisiei, în temeiul Regulamentului nr. 17, este doar de natură administrativă (a se vedea în acest sens Hotărârea Aalborg Portland și alții/Comisia, punctul 23 de mai sus, punctul 200, Hotărârea Tribunalului din 15 martie 2000, Cimenteries CBR și alții/Comisia, T-25/95, T-26/95, T-30/95-T-32/95, T-34/95-T-39/95, T-42/95-T-46/95, T-48/95, T-50/95-T-65/95, T-68/95-T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 și T-104/95, Rec., p. II-491, punctele 717 și 718) și că, în consecință, principiile generale de drept comunitar și, în special, principiul legalității incriminării și a pedepsei (*nullum crimen, nulla poena sine lege*), astfel cum se aplică în dreptul comunitar al concurenței (Hotărârea Curții din 28 iunie 2005, Dansk Rørindustri și alții/Comisia, C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P-C-208/02 P și C-213/02 P, Rec., p. I-5425, punctele 215-223), nu trebuie să aibă în mod necesar același domeniu de aplicare ca în cazul aplicării acestora într-o situație vizată de dreptul penal în sens strict.

114 Pentru a examina dacă este necesar să se diferențieze întreprinderea „autor” al unei încălcări de întreprinderea „complice” nesancționabil, având în vedere interdicția prevăzută la articolul 81 alineatul (1) CE, Tribunalul consideră necesar să efectueze o interpretare literală, contextuală și teleologică a articolului 81 alineatul (1) CE (a se vedea, în ceea ce privește metodologia, Hotărârea Tribunalului din 20 noiembrie 2002, Lagardère și Canal+/Comisia, T-251/00, Rec., p. II-4825, punctul 72 și următoarele, și Hotărârea Tribunalului din 6 octombrie 2005, Sumitomo Chemical și Sumika Fine Chemicals/Comisia, T-22/02 și T-23/02, Rec., p. II-4065, punctul 41 și următoarele).

b) Cu privire la interpretarea literală a articolului 81 alineatul (1) CE

115 Articolul 81 alineatul (1) CE prevede că „[s]unt incompatibile cu piața comună și interzise orice acorduri între întreprinderi, orice decizii ale asocierilor de întreprinderi

și orice practici concertate care pot aduce atingere comerțului dintre statele membre și care au ca obiect sau efect împiedicarea, restrângerea sau denaturarea concurenței în cadrul pieței comune [...]”.

116 Trebuie să se stabilească sensul noțiunii „acorduri între întreprinderi”.

117 În această privință, Tribunalul constată mai întâi că instanța comunitară nu s-a pronunțat până în prezent în mod explicit asupra aspectului dacă noțiunile de acord și de întreprindere preluate la articolul 81 alineatul (1) CE se întemeiază pe o concepție „unitară”, care include orice întreprindere ce a contribuit la săvârșirea unei încălcări, independent de sectorul economic în care aceasta este în mod normal activă, sau, astfel cum susține reclamanta, pe o concepție „bipolară”, care diferențiază întreprinderile „autoare” ale încălcării de cele „complice” la încălcare. În plus, trebuie amintit că reclamanta pretinde că textul articolului 81 alineatul (1) CE comportă o lacună, în sensul că, prin prevederea „întreprinderii” autoare a încălcării și a participării sale la un „acord”, acesta nu se referă decât la anumite întreprinderi, care au caracteristici speciale, și nu vizează decât anumite forme de participare. În consecință, doar în ipoteza unei noțiuni de întreprindere și a unei noțiuni de acord astfel limitate și, în consecință, în ipoteza unui domeniu de aplicare în acest sens restrâns al articolului 81 alineatul (1) CE s-ar putea aplica principiul legalității incriminării și a pedepsei (*nullum crimen, nulla poena sine lege*) pentru a exclude orice interpretare extensivă a textului acestei dispoziții.

118 În ceea ce privește termenul „acord”, Tribunalul constată mai întâi că acesta nu este decât o altă expresie pentru a desemna un comportament coordonat/coluziv și care restrânge concurența, și anume o înțelegere în sens larg, la care participă cel puțin două întreprinderi distincte care și-au exprimat voința comună de a se comporta pe piață într-un anumit mod (a se vedea în acest sens Hotărârea Comisia/Anic Partecipazioni, punctul 65 de mai sus, punctele 79 și 112, Hotărârea Tribunalului din 26 octombrie 2000, Bayer/Comisia, T-41/96, Rec., p. II-3383, punctele 67 și 173, și Hotărârea Tribunalului din 27 septembrie 2006, Dresdner Bank și alții/Comisia, T-44/02 OP, T-54/02 OP, T-56/02 OP, T-60/02 OP și T-61/02 OP, Rec., p. II-3567, punctele 53-55).

În plus, pentru a constitui un acord în sensul articolului 81 alineatul (1) CE, este suficient ca un act sau un comportament aparent unilateral să fie expresia voinței concordante a cel puțin două părți, forma potrivit căreia se manifestă această concordanță nefiind decisivă în sine (Hotărârea Curții din 13 iulie 2006, Comisia/Volkswagen, C-74/04 P, Rec., p. I-6585, punctul 37). Această noțiune largă de acord este confirmată de faptul că intră în domeniul de aplicare al interdicției prevăzute la articolul 81 alineatul (1) CE practica concertată care vizează o formă de coordonare între întreprinderi fără ca aceasta să conducă la realizarea unei convenții propriu-zise (a se vedea în acest sens Hotărârea Comisia/Anic Partecipazioni, punctul 65 de mai sus, punctul 115 și jurisprudența citată).

119 În cauză, se pune întrebarea dacă, astfel cum susține reclamanta, înțelegerea trebuie să se încadreze într-un sector special de activitate, chiar în aceeași piață de produse sau de servicii, astfel încât doar întreprinderile care sunt active pe această piață în calitatea acestora de concurenți, de ofertanți sau de solicitanți pot să își coordoneze comportamentul în calitate de întreprinderi (co)autoare ale unei încălcări.

120 Or, în această privință, trebuie amintit că articolul 81 alineatul (1) CE se aplică nu doar acordurilor „orizontale” între întreprinderi care exercită o activitate comercială pe aceeași piață relevantă de produse sau de servicii, ci și acordurilor „verticale”, care presupun coordonarea unui comportament între întreprinderi active la niveluri distincte ale lanțului de producție și/sau de distribuție și, în consecință, care acționează pe piețe distincte de produse sau de servicii [a se vedea în această privință Hotărârea Curții Consten și Grundig/Comisia CEE, punctul 107 de mai sus, p. 493 și 494, Hotărârea Curții din 6 ianuarie 2004, BAI și Comisia/Bayer, C-2/01 P și C-3/01 P, Rec., p. I-23, Hotărârea Curții din 6 aprilie 2006, General Motors/Comisia, C-551/03 P, Rec., p. I-3173, Hotărârea Curții Comisia/Volkswagen, punctul 118 de mai sus, și Ordonanța Curții din 28 septembrie 2006, Unilever Bestfoods/Comisia, C-552/03 P, Rec., p. I-9091, Hotărârea Tribunalului din 18 septembrie 2001, M6 și alții/Comisia, T-112/99, Rec., p. II-2459, punctul 72 și următoarele; a se vedea și Regulamentul (CE) nr. 2790/1999 al Comisiei din 22 decembrie 1999 privind aplicarea articolului 81 alineatul (3) [CE] categoriilor de acorduri verticale și practici concertate (JO L 336, p. 21, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 66), și Comunicarea (2000/C 291/01) a Comisiei —

Linii directoare privind restricțiile verticale (JO C 291, p. 1, Ediție specială, 08/vol. 3, p. 178)].

121 De asemenea, rezultă din jurisprudență că, pentru a intra în domeniul de aplicare al interdicției prevăzute la articolul 81 alineatul (1) CE, este suficient ca acordul în cauză să restrângă concurența pe piețele vecine și/sau emergente pe care cel puțin una dintre întreprinderile participante nu este (încă) prezentă [a se vedea în acest sens Hotărârea Tribunalului din 2 mai 2006, O2 (Germany)/Comisia, T-328/03, Rec., p. II-1231, punctul 65 și următoarele; a se vedea, cu privire la aplicarea articolului 82 CE, și Hotărârea Curții din 14 noiembrie 1996, Tetra Pak/Comisia, C-333/94 P, Rec., p. I-5951].

122 În această privință, formulele utilizate în jurisprudență „voință comună de a se comporta pe piață într-un anumit mod” (Hotărârea Bayer/Comisia, punctul 118 de mai sus, punctul 67) sau „expresie a voinței comune a membrilor înțelegerii privind comportamentul lor pe piața comună” (Hotărârea ACF Chemiefarma/Comisia, punctul 23 de mai sus, punctul 112) urmăresc să pună în evidență elementul „voință comună” și nu impun o coincidență perfectă între piața relevantă pe care este activă întreprinderea „autoare” a restrângerii concurenței și piața pe care se presupune că se materializează această restrângere. De aici rezultă că orice restrângere a concurenței în interiorul pieței comune poate intra în domeniul de aplicare al unui „acord între întreprinderi” în sensul articolului 81 alineatul (1) CE. Această concluzie este confirmată de criteriul existenței unui acord având ca scop restrângerea concurenței în interiorul pieței comune. Acest criteriu implică faptul că o întreprindere poate încălca interdicția prevăzută la articolul 81 alineatul (1) CE atunci când comportamentul acesteia, astfel cum se coordonează cu cel al altor întreprinderi, are drept scop să restrângă concurența pe o anumită piață relevantă în interiorul pieței comune, fără ca aceasta să presupună în mod necesar să fie ea însăși activă pe piața relevantă menționată.

123 Rezultă din cele de mai sus că o interpretare literală a noțiunii „acorduri între întreprinderi” nu impune o interpretare restrictivă a noțiunii de autor al încălcării, astfel cum este propusă de reclamantă.

c) Cu privire la interpretarea contextuală și teleologică a articolului 81 alineatul (1) CE

Cu privire la cerința restrângerii autonomiei comerciale

124 În susținerea motivului său, reclamanta afirmă în plus că noțiunea de autor al încălcării implică în mod necesar că acesta își restrânge propria autonomie comercială față de concurenții săi și contravine astfel cerinței privind autonomia care stă la baza articolului 81 alineatul (1) CE, potrivit căreia orice agent economic trebuie să își stabilească în mod autonom politica pe care intenționează să o urmeze pe piața comună.

125 Or, astfel cum arată reclamanta, referindu-se la jurisprudența relevantă, cerința autonomiei a fost dezvoltată în special în cadrul jurisprudenței referitoare la distincția între practicile concertate interzise și comportamentul paralel legal între concurenți (a se vedea în acest sens Hotărârea Comisia/Anic Partecipazioni, punctul 65 de mai sus, punctele 115-117 și jurisprudența citată, Hotărârea Adriatica di Navigazione/Comisia, punctul 107 de mai sus, punctul 89). În plus, rezultă din distincția efectuată în jurisprudență între existența unui acord care restrânge concurența în sensul articolului 81 alineatul (1) CE, pe de o parte, și prezența unei simple măsuri unilaterale a unei întreprinderi care urmărește să impună un anumit comportament altor întreprinderi, pe de altă parte, că restrângerea concurenței trebuie să rezulte din manifestarea suficient stabilită a unei voințe concordante între întreprinderile implicate cu privire la realizarea unui anumit comportament (a se vedea în acest sens Hotărârea BAI și Comisia/Bayer, punctul 120 de mai sus, punctele 96-102 și 141, și

Hotărârea Comisia/Volkswagen, punctul 118 de mai sus, punctul 37). Rezultă de aici că, în mod contrar celor pretinse de reclamantă, cerința privind autonomia nu este legată direct de aspectul, nerelevant în cauză (a se vedea punctele 120-123 de mai sus), dacă întreprinderile care își restrâng libertatea lor comercială sunt active sau nu sunt active în același sector de activitate sau pe aceeași piață relevantă, ci mai degrabă de noțiunile „practică concertată” și „acord”, aceste noțiuni impunând dovada unei manifestări suficient de clare și de precise a unei concordanțe de voință între întreprinderile implicate.

126 Pe de altă parte, reclamanta supraapreciază importanța criteriului limitării libertății comerciale în cadrul aprecierii existenței unei restrângeri a concurenței în sensul articolului 81 alineatul (1) CE. Astfel cum rezultă dintr-o jurisprudență constantă, orice acord între întreprinderi sau orice decizie a unei asocieri de întreprinderi care restrânge libertatea de acțiune a părților sau a uneia dintre acestea nu intră în mod necesar în domeniul de aplicare al interdicției prevăzute la articolul 81 alineatul (1) CE. Astfel, în vederea aplicării acestei dispoziții la un caz concret, trebuie ținut cont mai întâi de contextul global în care acordul menționat sau decizia menționată au fost adoptate sau își produc efectele și mai ales de obiectivele acestora (Hotărârea Curții Wouters și alții, punctul 99 de mai sus, punctul 97, și Hotărârea Curții din 18 iulie 2006, Meca-Medina și Majcen/Comisia, C-519/04 P, Rec., p. I-6991, punctul 42). În acest sens, Tribunalul a precizat că nu era necesar să se considere, în mod complet abstract și nediferențiat, că orice acord care restrânge libertatea de acțiune a părților sau a uneia dintre acestea intră în mod necesar în domeniul de aplicare al interdicției prevăzute la articolul 81 alineatul (1) CE, ci, în vederea analizei aplicabilității acestei dispoziții în privința unui acord, trebuia să se țină cont de cadrul concret în care acesta își producea efectele și în special de contextul economic și juridic în care acționau întreprinderile vizate, de natura produselor și/sau a serviciilor vizate prin acest acord, precum și de condițiile reale ale funcționării și ale structurii pieței (a se vedea Hotărârea M6 și alții/Comisia, punctul 120 de mai sus, punctul 76 și jurisprudența citată).

127 Având în vedere această noțiune contextuală de restrângere a concurenței, în consecință, nu este exclus ca o întreprindere să poată participa la punerea în aplicare a unei asemenea restricții chiar dacă aceasta nu își restrânge propria libertate de acțiune pe piața pe care este activă în principal. Astfel, orice altă interpretare ar putea reduce

domeniul de aplicare al interdicției prevăzute la articolul 81 alineatul (1) CE într-o măsură contrară efectului său util și obiectivului său principal, astfel cum este interpretat ținând cont de articolul 3 alineatul (1) litera (g) CE, de a asigura menținerea unei concurențe nedenate în interiorul pieței comune, având în vedere că aceasta nu ar permite sancționarea unei contribuții active a unei întreprinderi la o restrângere a concurenței pentru singurul motiv că această contribuție nu provine dintr-o activitate economică desfășurată în cadrul pieței relevante pe care se materializează sau are ca scop să se materializeze această restricție. Este necesar să se precizeze că, astfel cum susține Comisia, doar răspunderea oricărei „întreprinderi” în sensul articolului 81 alineatul (1) CE poate garanta pe deplin acest efect util, din moment ce aceasta permite sancționarea și prevenirea creării de noi forme de coluziune cu ajutorul întreprinderilor inactive pe piețele vizate de restrângerea concurenței, având ca scop eludarea interdicției prevăzute la articolul 81 alineatul (1) CE.

- 128 Tribunalul concluzionează că o interpretare a noțiunii „acorduri între întreprinderi” din perspectiva obiectivelor urmărite prin articolul 81 alineatul (1) CE și prin articolul 3 alineatul (1) litera (g) CE are drept scop să confirme existența unei concepții de înțelegere și de întreprindere autoare a unei încălcări care nu face distincție în funcție de sectorul sau de piața pe care sunt active întreprinderile vizate.

Cu privire la condițiile în care participarea unei întreprinderi la o înțelegere constituie o încălcare a articolului 81 alineatul (1) CE

- 129 Este necesar să se amintească în continuare jurisprudența privind condițiile pe care trebuie să le îndeplinească participarea unei întreprinderi la o înțelegere pentru ca aceasta să poată fi considerată răspunzătoare în calitate de coautoare a încălcării.
- 130 Pentru a dovedi în mod corespunzător participarea întreprinderii respective la înțelegere, este suficient să se demonstreze de către Comisie că întreprinderea vizată a participat la reuniuni în cursul cărora au fost încheiate acorduri de natură anticoncurențială fără ca aceasta să se fi opus în mod vădit la acordurile respective. În vederea

stabilirii participării unei întreprinderi la un acord unic, constituit dintr-un ansamblu de comportamente ilicite desfășurate în timp, Comisia trebuie să demonstreze că această întreprindere intenționa să contribuie prin propriul comportament la obiectivele comune urmărite de ansamblul participanților și că aceasta avea cunoștință de comportamentele materiale preconizate sau realizate de către alte întreprinderi în vederea urmăririi aceluiași obiective sau că putea în mod rezonabil să le prevadă și că era pregătită să accepte riscul rezultând din acestea. În această privință, aprobarea tacită a unei inițiative nelegale, fără a se distanța în mod public de conținutul acesteia sau fără a o denunța entităților administrative, are drept efect să încurajeze continuarea încălcării și să compromită descoperirea sa. Această complicitate constituie un mod pasiv de participare la încălcare, care este, așadar, de natură să angajeze răspunderea întreprinderii în cadrul unui acord unic (a se vedea în acest sens Hotărârea Comisia/Anic Partecipazioni, punctul 65 de mai sus, punctele 83 și 87, Hotărârea Aalborg Portland și alții/Comisia, punctul 23 de mai sus, punctele 81-84, și Hotărârea Dansk Rørindustri și alții/Comisia, punctul 113 de mai sus, punctele 142 și 143; a se vedea și Hotărârea Tréfileurope/Comisia, punctul 108 de mai sus, punctul 85 și jurisprudența citată). În plus, rezultă din jurisprudență că aceste principii se aplică *mutatis mutandis* în privința reuniunilor la care au participat nu doar concurenți producători, ci și clienții acestora (a se vedea în acest sens Hotărârea Tribunalului din 12 iulie 2001, Tate & Lyle și alții/Comisia, T-202/98, T-204/98 și T-207/98, Rec., p. II-2035, punctele 62-66).

- 131 Pe de altă parte, cu privire la stabilirea răspunderii personale a unei întreprinderi a cărei participare la înțelegere nu are aceeași întindere și intensitate precum cea a altor întreprinderi, rezultă din jurisprudență că, dacă acordurile și practicile concertate avute în vedere la articolul 81 alineatul (1) CE rezultă în mod necesar din contribuția mai multor întreprinderi, care sunt toate coautoare ale încălcării, dar a căror participare poate avea forme diferite, în funcție în special de caracteristicile pieței vizate și de poziția fiecărei întreprinderi pe această piață, de scopurile urmărite și de modalitățile de aplicare alese sau preconizate, simpla împrejurare că fiecare întreprindere participă la încălcare în forme care îi sunt proprii nu este suficientă pentru a exclude răspunderea acesteia pentru întreaga încălcare, inclusiv pentru comportamentele care sunt adoptate în mod efectiv de alte întreprinderi participante, dar care au același scop sau același efect anticoncurențial. (Hotărârea Comisia/Anic Partecipazioni, punctul 65 de mai sus, punctele 78-80).

- 132 În consecință, faptul că o întreprindere nu a participat la toate elementele constitutive ale unei înțelegeri sau că aceasta a avut un rol minor în aspectele cu privire la care a participat nu este relevant pentru stabilirea existenței unei încălcări în privința sa. Or, dacă importanța, dacă este cazul, limitată, a participării întreprinderii vizate nu poate astfel să repună în discuție răspunderea sa personală pentru întreaga încălcare, aceasta este totuși de natură să aibă o influență asupra aprecierii întinderii și a gravității sale și, în consecință, asupra stabilirii nivelului sancțiunii (a se vedea în acest sens Hotărârea Comisia/Anic Partecipazioni, punctul 65 de mai sus, punctul 90, Hotărârea Aalborg Portland și alții/Comisia, punctul 23 de mai sus, punctul 86, și Hotărârea Dansk Rørindustri și alții/Comisia, punctul 113 de mai sus, punctul 145).
- 133 Din considerațiile de mai sus rezultă că, în ceea ce privește raportul între concurenții care acționează pe aceeași piață relevantă, precum și între astfel de concurenți și clienții lor, jurisprudența recunoaște răspunderea solidară a întreprinderilor coautoare ale unei încălcări și/sau complice la o încălcare în sensul articolului 81 alineatul (1) CE, considerând că este îndeplinită condiția obiectivă pentru imputarea către întreprinderea vizată a diverselor comportamente ilicite care constituie ansamblul înțelegerii, din moment ce aceasta a contribuit la punerea sa în aplicare, chiar în mod subordonat, accesoriu sau pasiv, de exemplu, printr-o aprobare tacită și prin lipsa denunțării acestei înțelegeri către autorități, importanța eventual limitată a aceste contribuții putând fi luată în considerare în cadrul stabilirii nivelului sancțiunii.
- 134 Imputarea întregii încălcări către întreprinderea participantă depinde în plus de manifestarea voinței sale proprii, care demonstrează că acceptă, chiar și în mod tacit, obiectivele înțelegerii. Această condiție subiectivă, pe de o parte, este inerentă criteriului aprobării tacite a înțelegerii și criteriului lipsei distanțării publice de conținutul acesteia (Hotărârea Aalborg Portland și alții/Comisia, punctul 23 de mai sus, punctul 84, și Hotărârea Dansk Rørindustri și alții/Comisia, punctul 113 de mai sus, punctul 143, Hotărârea Tréfileurope/Comisia, punctul 108 de mai sus, punctul 85), în măsura în care aceste criterii implică prezumția că întreprinderea vizată continuă să accepte obiectivele și punerea în aplicare a înțelegerii, și, pe de altă parte, constituie justificarea ce permite considerarea întreprinderii vizate ca având o răspundere solidară, întrucât aceasta înțelegea să contribuie prin propriul comportament la obiectivele comune urmărite de ansamblul participanților și întrucât cunoștea comportamentele ilicite ale celorlalți participanți sau putea în mod rezonabil să le prevadă și era pregătită să accepte riscul ce decurge din acestea (Hotărârea Comisia/

Anic Partecipazioni, punctul 65 de mai sus, punctele 83 și 87, și Hotărârea Aalborg Portland și alții/Comisia, punctul 23 de mai sus, punctul 83).

135 Doar în situația respectării condițiilor prevăzute la punctele 133 și 134 de mai sus, imputarea către întreprinderea vizată a încălcării în ansamblul său este conformă cu cerințele principiului răspunderii personale (a se vedea în acest sens Hotărârea Comisia/Anic Partecipazioni, punctul 65 de mai sus, punctul 84).

136 Ținând cont de considerațiile cuprinse la punctele 115-127 de mai sus, Tribunalul apreciază că aceste principii se aplică *mutatis mutandis* în privința participării unei întreprinderi a cărei activitate economică și expertiză profesională îi permit să nu poată ignora caracterul anticoncurențial al comportamentelor în cauză și să aducă astfel un sprijin neneglijabil la săvârșirea încălcării. În aceste condiții, nu poate fi admis argumentul reclamantei potrivit căruia o întreprindere de consultanță nu poate fi considerată ca fiind coautoare a unei încălcări întrucât, pe de o parte, aceasta nu exercită o activitate economică pe piața relevantă afectată de restrângerea concurenței și, pe de altă parte, nu a contribuit la înțelegere decât în mod subordonat.

Cu privire la interpretarea articolului 81 alineatul (1) CE în raport cu principiul legalității incriminării și a pedepsei (*nullum crimen, nulla poena sine lege*)

137 Cu toate acestea, reclamanta susține, în esență, că o astfel de concepție „unitară” privind autorul unei încălcări în sensul articolului 81 alineatul (1) CE este incompatibilă cu cerințele care decurg, pe de o parte, din principiul legalității incriminării și a pedepsei (*nullum crimen, nulla poena sine lege*) în temeiul articolului 7 alineatul (1) din CEDO și,

pe de altă parte, din normele comune din ordinele juridice ale statelor membre privind distincția între autori și complici, care au vocație să fie aplicate atât în dreptul penal, cât și în dreptul concurenței.

138 În această privință, astfel cum se indică la punctul 45 de mai sus, Tribunalul subliniază mai întâi că drepturile fundamentale fac parte integrantă din principiile generale de drept a căror respectare este asigurată de către instanța comunitară, ținând cont în special de CEDO ca sursă de inspirație.

139 În continuare, este necesar să se amintească faptul că instanța comunitară a aplicat principiul legalității incriminării și a pedepsei (*nullum crimen, nulla poena sine lege*) ca principiu general de drept comunitar în cauzele privind dreptul concurenței ținând cont de jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului (a se vedea Hotărârea Dansk Rørindustri și alții/Comisia, punctul 113 de mai sus, punctul 215 și următoarele, și Hotărârea Tribunalului du 27 septembrie 2006, Jungbunzlauer/Comisia, T-43/02, Rec., p. II-3435, punctul 71 și următoarele și jurisprudența citată). În mod general, acest principiu impune, în special, ca orice reglementare comunitară să fie clară și exactă, mai ales atunci când aceasta impune sau permite aplicarea de sancțiuni, astfel încât persoanele vizate să poată cunoaște fără ambiguitate drepturile și obligațiile care decurg din aceasta și să poată lua hotărâri în consecință. De asemenea, acest principiu se impune atât normelor cu caracter penal, cât și instrumentelor administrative specifice care aplică sau permit aplicarea de sancțiuni administrative (a se vedea în acest sens Hotărârea Maizena, punctul 85 de mai sus, punctele 14 și 15, și Hotărârea X, punctul 84 de mai sus, punctul 25), precum sancțiunile aplicate în temeiul Regulamentului nr. 17.

140 În plus, rezultă din interpretarea constantă pe care Curtea Europeană a Drepturilor Omului o dă articolului 7 alineatul (1) din CEDO că principiul legalității incriminării și a pedepsei (*nullum crimen, nulla poena sine lege*) care este prevăzut la acest articol impune, în special, să nu se aplice legea penală în mod extensiv în dezavantajul acuzatului, în special prin analogie. De aici rezultă că o încălcare trebuie să fie clar definită prin lege, condiție care este îndeplinită atunci când justițiabilul poate ști, pornind de la textul dispoziției relevante, și, la nevoie, cu ajutorul interpretării sale de către tribunale, care acte sau omisiuni îi angajează răspunderea penală. În această

privință, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a precizat că noțiunea de drept utilizată la articolul 7 din CEDO corespunde noțiunii de lege care figurează în alte articole ale CEDO și că aceasta include dreptul de origine atât legislativă, cât și jurisprudențială și presupune condiții calitative, în special cele de accesibilitate și de previzibilitate (a se vedea Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Hotărârea Kokkinakis împotriva Greciei din 25 mai 1993, seria A nr. 260-A, § 40, 41 și 52, Hotărârea S. W. împotriva Regatului Unit, punctul 104 de mai sus, § 35, Hotărârea Cantoni împotriva Franței din 15 noiembrie 1996, *Recueil des arrêts et décisions*, 1996-V, p. 1627, § 29, Hotărârea Baskaya și Okçuoglu împotriva Turciei din 8 iulie 1999, *Recueil des arrêts et décisions*, 1999-IV, p. 308, § 36, Hotărârea Coëme împotriva Belgiei din 22 iunie 2000, *Recueil des arrêts et décisions*, 2000-VII, p. 1, § 145, Hotărârea E. K. împotriva Turciei din 7 februarie 2002, cererea introductivă nr. 28496/95, § 51; a se vedea și Hotărârea Dansk Rørindustri și alții/Comisia, punctul 113 de mai sus, punctul 216).

141 Ținând cont de această jurisprudență, principiul legalității incriminării și a pedepsei (*nullum crimen, nulla poena sine lege*) nu ar putea fi interpretat în sensul că interzice clarificarea progresivă a normelor privind răspunderea penală prin interpretarea judiciară (Hotărârea Dansk Rørindustri și alții/Comisia, punctul 113 de mai sus, punctul 217). Astfel, potrivit jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, indiferent cât de clar este redactată o dispoziție legală, inclusiv de drept penal, există inevitabil o parte de interpretare judiciară și va fi întotdeauna necesar să se clarifice punctele obscure și să se adapteze formularea în funcție de evoluția împrejurărilor. În plus, în opinia Curții Europene a Drepturilor Omului, este stabilit în mod temeinic în tradiția juridică a statelor părți la CEDO că jurisprudența, în calitate de izvor de drept, contribuie în mod necesar la evoluția progresivă a dreptului penal (Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Hotărârea S. W. împotriva Regatului Unit, punctul 104 de mai sus, § 36). În această privință, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a recunoscut că numeroase legi nu conțin o precizie absolută și că, din cauza necesității de a evita o rigiditate excesivă și de se adapta la schimbările de situație, multe dintre acestea utilizează prin forța lucrurilor formule mai mult sau mai puțin vagi, iar interpretarea și aplicarea acestora depinde de practică (Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Hotărârea Kokkinakis împotriva Greciei, punctul 140 de mai sus, § 40 și 52, și Hotărârea E. K. împotriva Turciei, punctul 140 de mai sus, § 52, Hotărârea Jungbunzlauer/Comisia, punctul 139 de mai sus, punctul 80). Astfel, la momentul aprecierii caracterului determinat sau nu al noțiunilor utilizate, Curtea Europeană a Drepturilor Omului ține cont nu numai de însuși textul legii, ci și de jurisprudența constantă și publicată (Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Hotărârea G. împotriva Franței din 27 septembrie 1995, seria A, nr. 325-B, § 25).

142 Cu toate acestea, dacă principiul legalității incriminării și a pedepsei (*nullum crimen, nulla poena sine lege*) permite în principiu clarificarea progresivă a normelor privind răspunderea penală prin interpretarea judiciară, acesta se poate opune aplicării retroactive a unei noi interpretări a unei norme care prevede o încălcare. Situația se prezintă astfel în special dacă rezultatul acestei interpretări nu era în mod rezonabil previzibil în momentul săvârșirii încălcării, mai ales în lumina interpretării reținute la acel moment în jurisprudența referitoare la dispoziția legală în cauză. În plus, noțiunea de previzibilitate depinde într-o măsură largă de conținutul textului în discuție, de domeniul la care se referă, precum și de numărul și de calitatea destinatarilor acestuia și nu se opune faptului ca persoana vizată să ajungă să recurgă la consultanță adecvată pentru a evalua într-o măsură rezonabilă în împrejurările cauzei consecințele care pot rezulta dintr-un act determinat. Aceasta este situația în special a profesioniștilor, obișnuiți să facă dovada unei mari prudențe în exercitarea profesiei lor. În consecință, se poate aștepta din partea acestora o grijă specială în evaluarea riscurilor pe care le comportă actul (Hotărârea Dansk Rørindustri și alții/Comisia, punctul 113 de mai sus, punctele 217-219, cu referire la Hotărârea Cantoni împotriva Franței, punctul 140 de mai sus, punctul 35).

143 Rezultă din considerațiile anterioare că interpretarea domeniului de aplicare al articolului 81 alineatul (1) CE și în special a termenilor „acord” și „întreprindere”, potrivit căreia intră în domeniul său de aplicare orice întreprindere care a contribuit la punerea în aplicare a unei înțelegeri, chiar dacă această întreprindere nu este activă pe piața relevantă afectată de restrângerea concurenței, trebuie să fi fost suficient de previzibilă, la momentul săvârșirii faptelor incriminate, în raport cu textul acestei dispoziții, astfel cum este interpretat în jurisprudență.

144 În această privință, trebuie arătat că termenii „acord” și „întreprindere” în sensul articolului 81 alineatul (1) CE constituie noțiuni juridice nedeterminate, a căror precizare a sensului intră în ultimă instanță în competența instanței comunitare și a căror aplicare de către administrație este supusă unui control jurisdicțional complet. În aceste condiții, clarificarea progresivă de către instanța comunitară a noțiunilor „acord” și „întreprindere” are o importanță decisivă în vederea aprecierii caracterului determinat și previzibil al aplicării lor concrete.

145 Or, pe de o parte, Tribunalul consideră că, având în vedere jurisprudența constantă menționată la punctele 115-128 de mai sus, termenii „acord” și „întreprindere” prevăzuți la articolul 81 alineatul (1) CE constituie o expresie suficient de precisă a concepției de înțelegere și de autor al încălcării, astfel cum a fost prezentată la punctul 128 de mai sus, în măsura în care acești termeni desemnează orice întreprindere care se comportă în mod coluziv, independent de sectorul de activitate sau de piața relevantă pe care aceasta este activă, pentru a permite acestei întreprinderi să nu poată ignora sau chiar să recunoască faptul că se expune unor investigații în cazul în care adoptă un astfel de comportament.

146 Pe de altă parte, astfel cum s-a amintit la punctele 129-135 de mai sus, există o jurisprudență consacrată referitoare la răspunderea solidară, în temeiul articolului 81 alineatul (1) CE, a întreprinderilor coautoare și/sau complice la o încălcare în ansamblul său cărora li se impută reciproc comportamentele ilicite ale altor întreprinderi participante. Această jurisprudență, întemeiată și pe concepția „unitară” a noțiunilor de înțelegere și de autor al încălcării, precizează în mod clar și precis condițiile obiective și subiective de imputare a încălcării care trebuie îndeplinite pentru ca o întreprindere să poată fi considerată răspunzătoare pentru o încălcare săvârșită de mai mulți coautori sau complici. În această privință, simplul fapt că abia în 1999 Curtea a precizat aceste criterii de imputare a încălcării (Hotărârea Comisia/Anic Partecipazioni, punctul 65 de mai sus, punctul 78 și următoarele) nu poate în sine afecta caracterul lor previzibil deja la momentul faptelor imputate reclamantei, între 1993 și 1999, din moment ce elementele care determină răspunderea personală rezultau deja cu suficientă claritate din concepția largă de înțelegere și de întreprindere în sensul articolului 81 alineatul (1) CE și al jurisprudenței anterioare a Tribunalului (a se vedea Hotărârea Tréfileurope/Comisia, punctul 108 de mai sus, punctul 85 și jurisprudența citată). În plus, faptul că instanța comunitară nu s-a pronunțat până în prezent asupra situației particulare a răspunderii solidară a unei întreprinderi de consultanță care nu este activă pe aceeași piață ca principalele participante la înțelegere nu este suficient pentru a concluziona că o practică administrativă și jurisprudențială care constată răspunderea solidară a unei astfel de întreprinderi sau cel puțin posibilitatea unei astfel de răspunderi solidară nu ar fi în mod rezonabil previzibilă pentru profesioniști în temeiul atât al termenilor articolului 81 alineatul (1) CE, cât și al jurisprudenței citate anterior.

147 De altfel, în ceea ce privește practica administrativă de sancționare în această privință, este, dimpotrivă, necesar să se amintească faptul, astfel cum reclamanta însăși îl admite, că, deja în 1980, Comisia decisese să impute o încălcare a articolului 81 alineatul (1) CE

unei întreprinderi de consultanță care a participat activ, în mod comparabil cu modul în care reclamanta a participat în cazul în discuție, la punerea în aplicare a înțelegerii în cauză (Decizia sticlă turnată în Italia, a se vedea în special punctul II. A. 4. la finalul considerentelor). În această privință, împrejurarea că în mai multe decizii ulterioare Comisia nu a mai adoptat această abordare nu îndreptățește concluzia potrivit căreia o astfel de interpretare a domeniului de aplicare al articolului 81 alineatul (1) CE nu ar putea fi în mod rezonabil previzibilă. Acest aspect este cu atât mai mult adevărat în privința unei întreprinderi de consultanță, despre care trebuie presupus, având în vedere practica decizională a Comisiei începând din 1980, că își gestionează activitățile economice cu cea mai mare prudență și recurge la consultanță adecvată, în special a experților juridici, pentru a evalua riscurile aferente comportamentului său (a se vedea în acest sens Hotărârea Dansk Rørindustri și alții/Comisia, punctul 113 de mai sus, punctul 219).

¹⁴⁸ În acest context, reclamanta nu ar putea afirma în mod valabil că o astfel de interpretare este contrară normelor comune ale statelor membre în materie de răspundere personală care efectuează o distincție între autorii și complicii încălcării. Astfel, normele citate de reclamantă (a se vedea punctul 81 de mai sus) aparțin exclusiv dreptului penal național și aceasta nu explică dacă și în ce măsură aceste norme sunt aplicabile și în ordinele juridice naționale respective în materie de sancționare administrativă și, în special, în materie de sancționare a practicilor anticoncurențiale.

¹⁴⁹ În plus, nu rezultă nici din jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, nici din practica decizională a vechii Comisii Europene a Drepturilor Omului că principiul legalității incriminării și a pedepsei (*nullum crimen, nulla poena sine lege*) impune, în cadrul urmăririi penale sau administrative, să se distingă autorul de complicele încălcării, astfel că acesta din urmă nu ar fi putea fi sancționat atunci când norma de drept relevantă nu prevede în mod expres o sancțiune împotriva sa. Dimpotrivă, rezultă că, pentru ca acest principiu să fie respectat, comportamentul persoanei incriminate trebuie să se încadreze în definiția autorului încălcării vizate, astfel cum poate fi dedusă din textul dispoziției în cauză, dacă este cazul, având în vedere interpretarea dată de jurisprudență. Or, dacă această definiție este suficient de largă pentru a include atât

comportamentul autorilor principali ai încălcării, cât și pe cel al complicilor, nu ar putea exista o încălcare a principiului legalității incriminării și a pedepsei (a se vedea, *a contrario*, Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Hotărârea E. K. împotriva Turciei, punctul 140 de mai sus, § 55 și 56, Comisia Europeană a Drepturilor Omului, decizia privind admisibilitatea L.-G. R. împotriva Suediei din 15 ianuarie 1997, cererea introductivă nr. 27032/95, p. 12).

150 Având în vedere toate considerațiile de mai sus, Tribunalul concluzionează că orice întreprindere care a adoptat un comportament coluziv, inclusiv întreprinderile de consultanță inactive pe piața relevantă afectată de restrângerea concurenței, putea în mod rezonabil să prevadă că interdicția menționată la articolul 81 alineatul (1) CE îi era în principiu aplicabilă. Astfel, această întreprindere nu putea ignora sau, în orice caz, era în măsură să înțeleagă faptul că practica decizională a Comisiei și jurisprudența comunitară anterioare cuprindeau deja, în mod suficient de clar și de precis, fundamentul recunoașterii explicite a răspunderii unei întreprinderi de consultanță pentru o încălcare a articolului 81 alineatul (1) CE, atunci când aceasta contribuie în mod activ și cu intenție la o înțelegere între producători activi pe o piață distinctă de cea pe care acționează aceasta însăși.

d) Cu privire la calitatea reclamantei de coautoare a înțelegerii

151 Trebuie analizat în continuare dacă în cauză au fost îndeplinite condițiile obiective și subiective care permit stabilirea răspunderii solidare a reclamantei prin imputarea către aceasta a comportamentelor ilicite ale celorlalte întreprinderi participante. În această privință, este necesar să se amintească mai întâi că, pentru a i se putea imputa întreaga încălcare unei întreprinderi, trebuie, pe de o parte, ca această întreprindere să fi contribuit, chiar în mod subordonat, la restrângerea concurenței în discuție și, pe de altă parte, să fie îndeplinită condiția subiectivă legată de manifestarea de voință a acestei întreprinderi în această privință.

- 152 Indiferent dacă reclamanta era parte „contractantă” la Acordul din 1971 și la Acordul din 1975 și dacă contractele de servicii încheiate cu cei trei producători de peroxizi organici făceau parte integrantă din înțelegere în sens larg, Tribunalul constată că se confirmă faptul că reclamanta a contribuit în mod activ la punerea în aplicare a acestei înțelegeri între 1993 și 1999.
- 153 În primul rând, este cert că reclamanta a păstrat și a ascuns la sediul său originalul Acordului din 1971 și pe cel al Acordului din 1975 aparținând Atochem/Atofină și PC/Degussa, în ceea ce o privește pe aceasta din urmă chiar până în 2001 sau până în 2002 [considerentele (63) și (83) ale deciziei atacate]. În al doilea rând, reclamanta a admis faptul că a calculat și a comunicat membrilor înțelegerii diferențele cotelor lor de piață în raport cu cotele convenite, cel puțin până în 1995 sau până în 1996, activitate care era expres prevăzută prin Acordul din 1971 și prin Acordul din 1975, și că a păstrat la sediul său documentele secrete cu acest titlu. În al treilea rând, cu privire la desfășurarea de reuniuni între producătorii de peroxizi organici care cuprind o latură anticoncurențială, reclamanta a recunoscut că a organizat și că a participat parțial la cinci dintre aceste reuniuni, precum și la reuniunea de la Amersfoort din 19 octombrie 1998, care a avut drept rol pregătirea unei propuneri de repartizare a cotelor între producători. În al patrulea rând, este cert că reclamanta a rambursat în mod regulat cheltuielile de deplasare ale reprezentanților producătorilor de peroxizi organici ocazionate de participarea acestora la reuniunile cu scop anticoncurențial, și acest aspect în mod vădit în scopul de a ascunde sau de a nu permite apariția urmelor privind punerea în aplicare a înțelegerii în registrele producătorilor menționați (a se vedea punctele 63 și 102 de mai sus).
- 154 Fără a fi nevoie să se aprecieze în detaliu elementele contestate între părți referitoare la întinderea efectivă a participării reclamantei la înțelegere, Tribunalul concluzionează pe baza elementelor cuprinse la punctul 153 de mai sus că reclamanta a contribuit în mod activ la punerea în aplicare a înțelegerii și că, în mod contrar celor pretinse de aceasta, exista o legătură de cauzalitate suficient de concretă și de determinantă între această activitate și restrângerea concurenței pe piața peroxidilor organici. Astfel, la ședință, reclamanta nu a contestat existența acestei legături de cauzalitate, ci s-a limitat să conteste încadrarea juridică a contribuției sale drept act al unui autor al încălcării, în opinia acesteia, contribuția respectivă neputând fi calificată decât drept act de complicitate care ar fi putut fi efectuat de către orice altă întreprindere de consultanță.

155 În plus, în aceste împrejurări, nu este important că reclamanta nu a fost în mod oficial și direct parte contractantă la Acordul din 1971 și la Acordul din 1975. Pe de altă parte, în vederea aplicării articolului 81 alineatul (1) CE, nu este decisiv aspectul dacă există sau nu există un acord scris sau explicit în alt fel între întreprinderile participante în sensul ca acestea să se comporte în mod coluziv (a se vedea punctele 115-123 de mai sus). Pe de altă parte, reclamanta însăși recunoaște că, prin intermediul unui contract tacit cu producătorii de peroxizi organici, a preluat, în nume propriu și pentru aceasta, anumite activități ale Fides în mod special prevăzute în acordurile menționate, precum calcularea și comunicarea diferențelor între cotele convenite. Este necesar să se adauge că, având în vedere faptul că, în speță, Comisia s-a limitat să aplice reclamantei o amendă în cuantum minim de 1 000 de euro și că această sumă în sine nu a fost contestată de reclamantă, Tribunalul nu trebuie să se pronunțe asupra întinderii exacte a participării reclamantei în măsura în care aceasta ar putea avea o incidență asupra legalității nivelului amenzii aplicate.

156 Pe de altă parte, având în vedere ansamblul împrejurărilor obiective ce caracterizează participarea reclamantei, Tribunalul constată că aceasta, în deplină cunoștință de cauză și cu intenție, a pus la dispoziția înțelegerii expertiza sa profesională și infrastructurile sale pentru a avea, cel puțin în mod indirect, un beneficiu în cadrul executării contractelor individuale de servicii prin care avea raporturi cu cei trei producători de peroxizi organici. Astfel, indiferent dacă reclamanta a încălcat în mod voit și normele deontologice la care este supusă în calitate de consultant economic, în desfășurarea reuniunilor cu scop anticoncurențial și în schimbul de informații sensibile la care a participat în mod activ cel puțin până în 1995 sau până în 1996, aceasta fie nu putea să nu cunoască, fie cunoștea cu siguranță obiectivul anticoncurențial și ilicit al înțelegerii la care a contribuit, obiectiv care s-a manifestat în special în cadrul Acordului din 1971 și al Acordului din 1975 pe care aceasta le păstra la sediul său.

157 Având în vedere cele de mai sus, Tribunalul constată că, în măsura în care decizia atacată stabilește răspunderea solidară a reclamantei pentru încălcarea săvârșită în principal de AKZO, de Atochem/Atofina și de PC/Degussa, aceasta nu depășește limitele interdicției prevăzute la articolul 81 alineatul (1) CE și că, în consecință, prin

aplicarea unei amenzi de 1 000 de euro reclamantei, Comisia nu a depășit puterile care îi sunt conferite prin articolul 15 alineatul (2) din Regulamentul nr. 17.

158 În aceste condiții, Tribunalul consideră că nu este necesar să se pronunțe asupra chestiunii dacă, în speță, Comisia putea de asemenea în mod legal să întemeieze răspunderea reclamantei pe noțiunea de decizie a unei asocieri de întreprinderi. Astfel cum a admis Comisia la ședință, în cauză este vorba de o apreciere pur alternativă, chiar subsidiară, pe care nu poate nici întemeia în drept, nici nu poate infirma abordarea principală a Comisiei, astfel cum se întemeiază pe noțiunile de înțelegere și de întreprindere. De asemenea, nu este necesar să se aprecieze dacă Comisia a analizat și a apreciat în mod corect anumite probe incriminatorii împotriva reclamantei care nu sunt decisive pentru soluționarea prezentului litigiu. În această privință, trebuie amintit că argumentele reclamantei, astfel cum au fost reținute la punctele 77-79 de mai sus, nu au alt scop decât acela de a susține temeinicia prezentului motiv și nu constituie un motiv distinct.

159 În consecință, al doilea motiv trebuie respins ca nefondat.

D — Cu privire la al treilea motiv, întemeiat pe încălcarea principiului protecției încrederii legitime

1. Argumentele părților

160 Reclamanta apreciază că, ținând cont de practica decizională constantă a Comisiei începând din 1983, aceasta se putea aștepta în mod legitim ca, în speță, Comisia să aprecieze comportamentul său în același mod cu comportamentul comparabil al altor

întreprinderi de consultanță în cauzele precedente. În consecință, decizia atacată este contrară principiului protecției încrederii legitime. În opinia reclamantei, chiar dacă deciziile Comisiei nu sunt obligatorii decât pentru destinatarii lor, acestea constituie totuși acte juridice care au o anumită importanță pentru situații comparabile, în special atunci când stabilesc o practică decizională constantă. Posibilitatea justițiabilului de a se încrede în urmarea unei anumite practici decizionale ar merita cu atât mai mult protecție cu cât aplicarea articolului 81 CE depinde de numeroase noțiuni juridice nedeterminate a căror concretizare printr-o astfel de practică ar fi indispensabilă.

- 161 Reclamanta susține că principiul protecției încrederii legitime, astfel cum este recunoscut în jurisprudență (Hotărârea Curții din 3 mai 1978, *Töpfer și alții*, 112/77, Rec., p. 1019, punctul 19, și Hotărârea Tribunalului din 8 iulie 1999, *Vlaamse Televisie Maatschappij/Comisia*, T-266/97, Rec. p. II-2329, punctul 71), interzice Comisiei să abandoneze fără a preveni propria practică decizională referitoare la articolul 81 CE, să încadreze în mod retroactiv o încălcare și să aplice o amendă pentru un comportament considerat până la momentul respectiv ca neintrând în domeniul de aplicare al articolului 81. Or, spre deosebire de abordarea sa în Decizia sticlă turnată în Italia, începând din 1983, Comisia nu a mai considerat drept încălcare asistența furnizată de către întreprinderi de consultanță care nu sunt părți la acordul care restrânge concurența (a se vedea în special Decizia cilindri din fontă și din oțel turnate, din 1983, Decizia Polipropilenă, din 1986, Decizia PEBD, din 1988 și Decizia carton, din 1994). Astfel, la momentul înființării sale, la sfârșitul anului 1993, reclamanta putea în mod legitim să se aștepte ca nici asistența furnizată celor trei producători de peroxizi organici să nu fie încadrată ca fiind o încălcare a articolului 81 alineatul (1) CE. Astfel, în opinia reclamantei, activitatea acesteia nu o depășea pe cea a altor întreprinderi de consultanță în cauzele în care s-a adoptat Decizia cilindri din fontă și din oțel turnate sau Decizia carton. În consecință, Comisia nu ar fi trebuit să o considere răspunzătoare pe reclamantă pentru o încălcare a articolului 81 alineatul (1) CE și să îi aplice o amendă.

- 162 Comisia apreciază că prezentul motiv trebuie respins.

2. *Aprecierea Tribunalului*

163 Tribunalul consideră că, ținând cont de recunoașterea în dreptul comunitar al concurenței a principiului răspunderii solidare a unei întreprinderi care a participat la o înțelegere, principiul protecției încrederii legitime nu poate împiedica reorientarea practicii decizionale a Comisiei în prezenta cauză. Astfel, astfel cum rezultă de la punctele 112-150 de mai sus, această reorientare a practicii se întemeiază pe o interpretare corectă a domeniului de aplicare al interdicției prevăzute la articolul 81 alineatul (1) CE. Întrucât interpretarea noțiunii juridice nedeterminate „acorduri între întreprinderi” este de competența instanței comunitare, Comisia nu dispune de o marjă de apreciere care să îi permită, după caz, să renunțe la urmărirea unei întreprinderi de consultanță care îndeplinește criteriile menționate privind răspunderea. Dimpotrivă, în temeiul mandatului său prevăzut la articolul 81 alineatul (1) CE, Comisia are obligația să asigure aplicarea principiilor stabilite prin articolul 81 alineatul (1) și să efectueze o investigare din oficiu a tuturor cazurilor de presupuse încălcări ale principiilor respective, astfel cum sunt interpretate de către instanța comunitară. În consecință, în măsura în care, și în pofida Deciziei sticlă turnată în Italia, practica decizională a Comisiei anterioară deciziei atacate putea părea în contradicție cu interpretarea menționată mai sus a articolului 81 alineatul (1) CE, această practică nu putea da naștere unor așteptări întemeiate pentru întreprinderile vizate.

164 Pe de altă parte, astfel cum rezultă de la punctele 147 și 148 de mai sus, prezenta reorientare a practicii decizionale a Comisiei era cu atât mai mult previzibilă pentru reclamantă ca urmare a existenței unui precedent, și anume Decizia sticlă turnată în Italia, din 1980. În plus, astfel cum rezultă de la punctul 163 de mai sus, practica decizională a Comisiei posterioară anului 1980 nu putea fi în mod rezonabil înțeleasă ca un abandon definitiv al abordării urmate în Decizia sticlă turnată în Italia. Pe de altă parte, chiar dacă în Decizia polipropilenă, din 1986, Comisia nu a calificat societatea Fides Trust ca fiind autoare a încălcării, în decizia respectivă Comisia a condamnat totuși în mod clar sistemul de schimb de informații stabilit și gestionat de către această societate, ca fiind incompatibil cu articolul 81 alineatul (1) CE [Decizia polipropilenă, considerentul (106) și articolul 2; a se vedea și Decizia carton, considerentul (134)]. În aceste condiții, practica decizională a Comisiei posterioară anului 1980, care se

limitează să nu condamne și să nu sancționeze întreprinderile de consultanță implicate, fără a respinge în același timp, în drept, concepția urmată inițial în Decizia sticlă turnată în Italia, putea cu atât mai puțin să creeze reclamantei o așteptare întemeiată potrivit căreia Comisia s-ar abține în viitor să urmărească întreprinderile de consultanță atunci când acestea participă la o înțelegere.

165 În consecință, prezentul motiv trebuie respins ca nefondat.

E — *Cu privire la al patrulea motiv, formulat în subsidiar, întemeiat pe încălcarea principiului securității juridice și a principiului preciziei legii penale*

1. Argumentele părților

166 Reclamanta susține că analiza juridică a Comisiei este, în ceea ce o privește, atât de vagă și de contradictorie încât încalcă principiul securității juridice și principiul preciziei legii penale (*nulla poena sine lege certa*). Comisia se abține să precizeze cu claritatea necesară cadrul și limitele comportamentului ilicit și sancționabil al unei întreprinderi de consultanță precum reclamanta și astfel ar priva-o de securitatea juridică necesară într-un stat de drept.

167 Reclamanta amintește că principiul preciziei legii penale (*nulla poena sine lege certa*), astfel cum este stabilit la articolul 7 alineatul (1) din CEDO și recunoscut drept principiu general de drept comunitar, este un corolar al principiului securității juridice

(Hotărârea X, punctul 84 de mai sus, punctul 25). Acesta din urmă este un principiu fundamental al dreptului comunitar (Hotărârea Curții din 14 mai 1975, CNTA/Comisia, 74/74, Rec., p. 533, punctul 44, Hotărârea Curții din 12 noiembrie 1981, Salumi și alții, 212/80-217/80, Rec., p. 2735, punctul 10, și Hotărârea Curții din 22 februarie 1984, Kloppenburg, 70/83, Rec., p. 1075, punctul 11), care impune în special ca legislația comunitară să fie certă, iar aplicarea sa să fie previzibilă pentru justițiabili. Reclamanta precizează că deciziile Comisiei adoptate în temeiul articolului 81 alineatul (1) CE, prin care se aplică amenzi al căror quantum poate fi foarte mare, trebuie să aibă un grad deosebit de ridicat de precizie și de certitudine (Hotărârea Curții din 10 iulie 1980, Comisia/Regatul Unit, 32/79, Rec., p. 2403, punctul 46) pentru ca întreprinderile vizate să își poată controla și determina comportamentul ținând cont și în funcție de criterii suficient de clare și de concrete în ceea ce privește caracterul nelegal al unei anumite activități.

168 Contrar acestor cerințe, în decizia atacată, Comisia expune pe aproape cinci pagini motivele pentru care apreciază că reclamanta a încălcat articolul 81 alineatul (1) CE [considerentul (331) și următoarele ale deciziei menționate]. Totuși, acest raționament nu evidențiază în mod clar care sunt actele concrete ale reclamantei care intră în domeniul de aplicare al articolului 81 alineatul (1) CE și care sunt cele care nu intră în domeniul de aplicare al acestui articol [a se vedea în special considerentele (339), (343), (344) și (349) ale deciziei atacate]. Reclamanta susține că, în plus, Comisia îi impută în mod greșit faptul că a oferit consultanță juridică [considerentul (339) al deciziei atacate]. Presupunând chiar că este stabilit acest aspect, faptul de a oferi consultanță juridică nu ar putea fi considerat ca fiind o încălcare a normelor de concurență. În orice caz, Comisia nu ar putea considera că, în ansamblul lor, consultanța juridică și actele de susținere ale reclamantei, astfel cum sunt descrise în decizia atacată, constituie o încălcare a articolului 81 alineatul (1) CE, în timp ce, considerate în mod izolat, aceste acte nu constituie o astfel de încălcare. În caz contrar, ar fi imposibil să se prevadă la ce moment un act legal devine nelegal. În continuare, reclamanta critică faptul că, în considerentul (332) și următoarele ale deciziei atacate, Comisia s-a exprimat în mod vag, neclar și contradictoriu cu privire la pretinsa participare la înțelegere a reclamantei. Referitor la argumentul Comisiei privind lipsa de autonomie a prezentului motiv, reclamanta obiectează că, presupunând chiar că aceasta ar fi vinovată de săvârșirea unei încălcări a dreptului concurenței, motivele deciziei atacate nu evidențiază cu claritatea

și cu precizia necesare care sunt actele concrete care îi sunt imputate acestea ce constituie o încălcare a articolului 81 alineatul (1) CE.

169 În lipsa unui răspuns clar la problema privind motivul și modul în care reclamanta a încălcat articolul 81 alineatul (1) CE, decizia atacată trebuie anulată pentru încălcarea principiului preciziei legii penale și a principiului securității juridice.

170 Comisia consideră că prezentul motiv trebuie respins întrucât constituie o repetare a celui de al doilea motiv.

2. Aprecierea Tribunalului

171 Tribunalul constată mai întâi că, în cadrul prezentului motiv, reclamanta susține în esență aceleași argumente ca în cadrul celui de al doilea și al celui de al treilea motiv. În consecință, este suficient să se facă referire la considerațiile cuprinse la punctele 112-159 de mai sus pentru a concluziona că decizia atacată conține suficiente elemente care stabilesc participarea activă și intenționată a reclamantei la înțelegere, permițând astfel să fie considerată răspunzătoare pentru o încălcare a articolului 81 alineatul (1) CE, independent de întinderea reală a acestei participări în detaliu.

172 Or, chiar presupunând că și prezentul motiv ar trebui înțeles ca fiind întemeiat pe o încălcare a obligației de motivare în temeiul articolului 253 CE, rezultă de asemenea din aceste considerații că decizia atacată cuprinde toate elementele relevante care permit reclamantei să conteste temeinicia acesteia, iar Tribunalului să își exercite controlul în sensul jurisprudenței consacrate în această privință (a se vedea Hotărârea Tribunalului din 12 decembrie 2006, Organisation des Modjahedines du peuple d'Iran/Consiliul, T-228/02, Rec., p. II-4665, punctul 138 și jurisprudența citată).

173 În consecință, și prezentul motiv trebuie respins ca nefondat.

F — Cu privire la al cincilea motiv, întemeiat pe faptul că articolul 3 al doilea paragraf din decizia atacată încalcă principiul securității juridice și principiul preciziei legii penale

1. Argumentele părților

174 În opinia reclamantei, în lipsa unei indicații clare și precise cu privire la actele nelegale care îi sunt imputate, analiza juridică și articolul 3 al doilea paragraf din decizia atacată sunt deopotrivă contrare principiilor securității juridice și preciziei legii penale. Astfel, motivele deciziei atacate nu evidențiază în mod precis prin intermediul căror acte concrete se consideră că reclamanta a încălcat articolul 81 alineatul (1) CE. În consecință, nici reclamanta nu poate ști care sunt actele sale cărora li se aplică obligația prevăzută la articolul 3 din decizia menționată. Rezultă că articolul 3 încalcă „imperativul caracterului cert și previzibil” al reglementării comunitare care se impune cu o rigoare deosebită atunci când este vorba de o reglementare care poate să

determine consecințe financiare pentru a le permite celor interesați să știe cu exactitate întinderea obligațiilor care le sunt impuse prin aceasta (Hotărârea Curții din 9 iulie 1981, *Gondrand și Garancini*, 169/80, Rec., p. 1931, punctele 17 și 18, Hotărârea Curții din 15 decembrie 1987, *Irlanda/Comisia*, 325/85, Rec., p. 5041, punctul 18, și Hotărârea Curții Țările de Jos/Comisia, 326/85, Rec., p. 5091, punctul 24, Hotărârea Curții din 22 februarie 1989, *Comisia/Franța și Regatul Unit*, 92/87 și 93/87, Rec., p. 405, punctul 22, Hotărârea Curții din 13 martie 1990, *Comisia/Franța*, C-30/89, Rec., p. I-691, punctul 23, Hotărârea Curții din 17 iulie 1997, *National Farmers' Union și alții*, C-354/95, Rec., p. I-4559, punctul 57, și Hotărârea Curții din 16 octombrie 1997, *Banque Indosuez și alții*, C-177/96, Rec., p. I-5659, punctul 27).

¹⁷⁵ Această imprecizie a analizei juridice și a obligației prevăzute la articolul 3 din decizia atacată este amplificată și mai mult prin faptul că, pe de o parte, potrivit articolului menționat, reclamanta este de asemenea obligată să se abțină de la orice acord sau de la orice practică concertată având un scop sau un efect „similar” și, pe de altă parte, orice încălcare a articolului menționat ar putea conduce la aplicarea unei amenzi al cărei quantum poate fi deosebit de ridicat în temeiul articolului 15 alineatul (2) din Regulamentul nr. 17. În plus, Comisia a admis că a pătruns într-un „domeniu nou” pe plan juridic [considerentul (454) al deciziei atacate]. În acest caz, precizia interdicției de a săvârși din nou încălcarea trebuie să îndeplinească cerințe deosebit de stricte pentru a permite întreprinderilor interesate să aprecieze domeniul de aplicare real al interdicției prevăzute la articolul 81 alineatul (1) CE. Insecuritatea juridică ce rezultă din aceasta amenință activitatea economică a întreprinderilor de consultanță, precum reclamanta, de exemplu, în domeniul realizării de statistici de piață și al administrării de federații.

¹⁷⁶ Cu privire la argumentul Comisiei potrivit căruia prezentul motiv este formulat împotriva ordinului de a înceta încălcarea (articolul 3 primul paragraf din decizia atacată), reclamanta precizează că acțiunea sa nu vizează decât obligația de a nu săvârși din nou încălcarea (articolul 3 al doilea paragraf din decizia atacată). Astfel, prima

obligație nu îi cauzează prejudiciu, având în vedere că încălcarea încetase deja la sfârșitul anului 1999 sau la începutul anului 2000 [considerentul (91) al deciziei atacate].

177 În consecință, articolul 3 din decizia atacată trebuie anulat în privința reclamantei.

178 Comisia consideră că prezentul motiv este nefondat și trebuie respins.

2. *Aprecierea Tribunalului*

179 Tribunalul consideră că prezentul motiv nu constituie decât o reformulare al celui de al patrulea motiv, întemeiat de asemenea pe încălcarea principiului securității juridice și a principiului preciziei legii penale, care, în consecință, nu poate fi apreciat în mod diferit.

180 În măsura în care prezentul motiv se referă la articolul 3 al doilea paragraf din decizia atacată, este suficient să se amintească faptul că, în temeiul articolului 3 alineatul (1) din Regulamentul nr. 17, Comisia are competența să impună destinatarilor unei decizii adoptate în aplicarea articolului 81 alineatul (1) CE obligații având drept scop încetarea unui comportament ilicit și să se abțină pe viitor de la practici având un scop sau un

efect identic sau similar (Hotărârea din 20 aprilie 1999, Limburgse Vinyl Maatschappij și alții/Comisia, punctul 39 de mai sus, punctele 1252 și 1253).

181 În consecință, și prezentul motiv trebuie respins ca nefondat.

182 Rezultă că acțiunea trebuie respinsă ca nefondată în ansamblul său.

Cu privire la cheltuielile de judecată

183 Potrivit articolului 87 alineatul (2) din Regulamentul de procedură al Tribunalului, partea care cade în pretenții este obligată, la cerere, la plata cheltuielilor de judecată. Întrucât reclamanta a căzut în pretenții, se impune obligarea acesteia la plata cheltuielilor de judecată, conform concluziilor în acest sens ale Comisiei.

Pentru aceste motive,

TRIBUNALUL (Camera a treia extinsă)

declară și hotărăște:

1) Respinge acțiunea.

II - 1580

2) Obligă AC-Treuhand AG la plata cheltuielilor de judecată.

Jaeger

Azizi

Czúcz

Pronunțată astfel în ședință publică la Luxemburg, la 8 iulie 2008.

Grefier

Președinte

E. Coulon

M. Jaeger

Cuprins

Istoricul cauzei	II - 1506
Procedura și concluziile părților	II - 1509
În drept	II - 1511
A — Observații introductive	II - 1511
B — Cu privire la primul motiv, întemeiat pe încălcarea dreptului la apărare și a dreptului la un proces echitabil	II - 1513
1. Argumentele părților	II - 1513
a) Argumentele reclamantei	II - 1513
b) Argumentele Comisiei	II - 1518
2. Aprecierea Tribunalului	II - 1522
C — Cu privire la cel de al doilea motiv, întemeiat pe încălcarea principiului legalității incriminării și a pedepsei (<i>nullum crimen, nulla poena sine lege</i>)	II - 1529
1. Argumentele părților	II - 1529
a) Argumentele reclamantei	II - 1529
Generalități	II - 1529
Cu privire la contestarea faptelor reținute în decizia atacată	II - 1530
Cu privire la încălcarea principiului legalității incriminării și a pedepsei (<i>nullum crimen, nulla poena sine lege</i>)	II - 1538
— Cu privire la incidența principiului legalității incriminării și a pedepsei (<i>nullum crimen, nulla poena sine lege</i>) asupra distincției între autor și complice în dreptul comunitar al concurenței	II - 1538
— Cu privire la noțiunea de autor în sensul articolului 81 CE	II - 1540
— Cu privire la calitatea reclamantei de complice nesancționabil	II - 1543
— Cu privire la practica decizională anterioară contrară a Comisiei	II - 1544
II - 1582	

— Cu privire la lipsa conducerii înțelegerii de către reclamantă și a legăturii de cauzalitate între activitatea acesteia și restrângerea concurenței	II - 1545
— Cu privire la calificarea greșită a reclamantei ca „asociere de întreprinderi”	II - 1546
b) Argumentele Comisiei	II - 1548
Cu privire la situația de fapt din decizia atacată	II - 1548
Cu privire la încălcarea principiului legalității incriminării și a pedepsei (<i>nullum crimen, nulla poena sine lege</i>)	II - 1549
2. Aprecierea Tribunalului	II - 1552
a) Observații introductive	II - 1552
b) Cu privire la interpretarea literală a articolului 81 alineatul (1) CE.	II - 1553
c) Cu privire la interpretarea contextuală și teleologică a articolului 81 alineatul (1) CE	II - 1557
Cu privire la cerința restrângerii autonomiei comerciale	II - 1557
Cu privire la condițiile în care participarea unei întreprinderi la o înțelegere constituie o încălcare a articolului 81 alineatul (1) CE	II - 1559
Cu privire la interpretarea articolului 81 alineatul (1) CE în raport cu principiul legalității incriminării și a pedepsei (<i>nullum crimen, nulla poena sine lege</i>)	II - 1562
d) Cu privire la calitatea reclamantei de coautoare a înțelegerii	II - 1568
D — Cu privire la al treilea motiv, întemeiat pe încălcarea principiului protecției încrederii legitime	II - 1571
1. Argumentele părților	II - 1571
2. Aprecierea Tribunalului	II - 1573
E — Cu privire la al patrulea motiv, formulat în subsidiar, întemeiat pe încălcarea principiului securității juridice și a principiului preciziei legii penale	II - 1574
1. Argumentele părților	II - 1574
2. Aprecierea Tribunalului	II - 1576
	II - 1583

F —	Cu privire la al cincilea motiv, întemeiat pe faptul că articolul 3 al doilea paragraf din decizia atacată încalcă principiul securității juridice și principiul preciziei legii penale	II - 1577
1.	Argumentele părților	II - 1577
2.	Aprecierea Tribunalului	II - 1579
	Cu privire la cheltuielile de judecată	II - 1580